

(సంపుటి - I)

హారి సేవకే వేంకటేశ మేకుటం

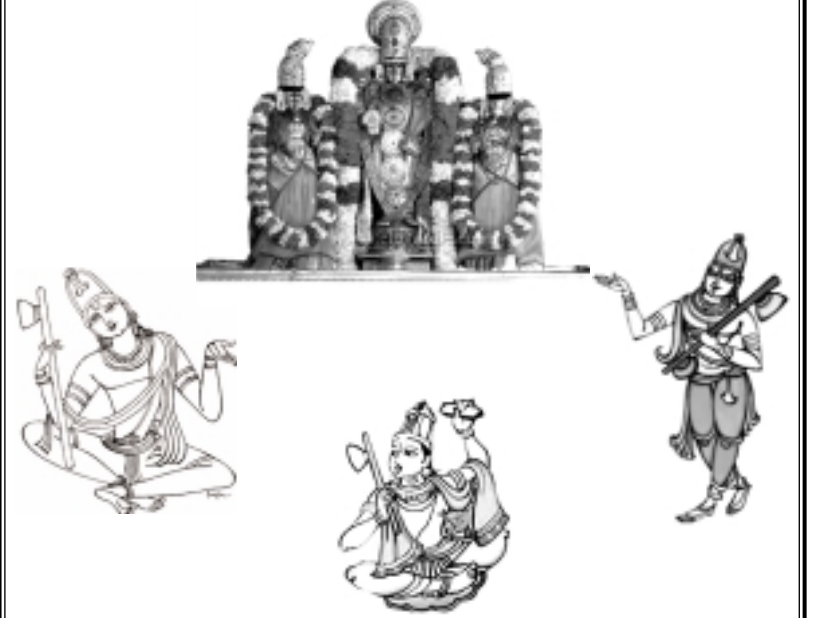
ఇది

అన్నమయ్య, పెదతిరుమలయ్య, చిన తిరుమలయ్య
సంకీర్తనలకు అమరవాది భావపరిమళం

శ్రీరస్తు

శుభమస్తు

అవిఘ్నమస్తు

హారి సేవకే వేంకటేశ మకుటం

అన్నమయ్య, పెద తిరుమలయ్య,
చిన తిరుమలయ్య సంకీర్తనలకు

భావ పరిమళం

రచన

అమరవాది సుబ్రహ్మణ్య దీక్షితులు

M.Tech.

హరి సేవకే వేంకటేశ మకుటం
(సంపుటి - I)

మొదటి ప్రచురణ
ఏప్రిల్ 2014

రచన
అమరవాది సుబ్రహ్మణ్య దీక్షితులు

వెల : అమూల్యం

ప్రతులకు :
ఫ్లాట్ నెం. 5, ఫ్లాట్ నెం. 61, సిద్ధార్థ నగర్,
హైదరాబాద్ - 38. ఫోన్ : 093930 21360

డి.టి.పి. ప్రింటింగ్ :
కె.వి.ఆర్.
98495 79345

అంకితము

మా తండ్రి, తాత, ముత్తాతలు, భార్యసమేతులుగా
శ్రీపతి పాదపద్మాలు పొందెదరు గాక

సీ|| ప్రపితామహుడు నాకు పరగె మృత్యుంజయ
సోమయాజులుగారు చొక్కెముక్తి
దివికి సుబ్రహ్మణ్య దీక్షితులుంగారు
మా తాత వడిజేరె మహిని వీడి
చదివించు గతిలేక సంతభేహారియై
రామకృష్ణుడు తండ్రి లక్షలెన్నె
ఎంటెక్కు చదివియు ఇంకొక వ్యాపారి-
గామారి గడియించి కంటికిర్చి

ఆ.వె|| రోగమొచ్చి బ్రతుకు రోతయై కుందితిన్
వేంకటేశుడేలె పెన్నిధాయె
కవితవ్రాయ నేర్పె ఘనమైన యీకృతి
అంకితమ్ము పెద్దలందరికిని.

హరి సేవకే వేంకటేశ మకుటం

(సంపుటి - I)

అన్నమయ్య, పెదతిరుమలయ్య, చినతిరుమలయ్య సంకీర్తనలకు

భావ పరిమళం

విషయ సూచిక

క్ర.సం.	కీర్తన వివరము	సంపుటము/సంఖ్య	పేజీ
1.	అదెవంటశాలలో	17/316 (పె.శృ)	46
2.	ఆదిమలక్ష్మీయతనికి	17/510 (పె.శృ)	45
3.	ఇంతిచెలువంబెంచయితరులకు	23/347	18
4.	ఇంది యెంతగబ్బియో యెంచకువయ్యా	22/227	4
5.	ఇట్టి గుణవంతురాలు	17/257 (పె.శృ)	43
6.	ఇదియెంత గర్వియని యెంచేవు గనక	22/229	6
7.	ఇదివో నీవొళ్ళమేలు	17/166 (పె.శృ)	47
8.	ఇన్నాళ్ళవలెగాదు యిప్పుడు	22/503	4
9.	ఇన్నియునుండగదమకేమి	17/431 (పె.శృ)	39
10.	ఏడనుండి వచ్చినాడే యీడకు	23/92	21
11.	ఏమని తలతమమ్మ	17/463 (పె.శృ)	49
12.	ఏమిమందు గద్దెయింతులాల	10/108 (చి.శృ)	22
13.	ఏమిటి దక్కువనాకు	17/361 (పె.శృ)	52
14.	ఏమివిన్నవించేము ఇంకా నీకు	23/523	8
15.	ఏమిసేసేవో చూతము యెవ్వరు	22/536	2
16.	కపటాలువద్దు గాకకాంతల	23/507	10
17.	కాంతాశించాడినమాట గాదు	10/71 (చి.శృ)	25
18.	కాంతుడుమరునియాజ్ఞ	10/68 (చి.శృ)	29
19.	కానీవోయీ అందుకేమి కడపరాయ	23/326	13
20.	కొమ్మలు పదారువేల గోవిందరాజు	23/131	15
21.	కొలదులు మీరినగోవిందా	23/183	19
22.	గక్కన చెక్కు నొక్కేపు కమ్మటి నువ్వు	23/545	7
23.	గుట్టు మాతో జేసేవు	17/360 (పె.శృ)	40

24.	గొల్లదాననింతేనేను	23/252	14
25.	ఘనుడవు చింతకుంట కంభమురాయ	23/209	11
26.	చిక్కని సింగారరాయ	17/533 (పె.శృ)	38
27.	చిత్తమె చిమ్మిరేగితే సిగ్గేమి	10/66 (చి.శృ)	36
28.	చిత్తమెఱగక పతిసేవలేమి	22/505	3
29.	చుల్లరివెట్టు జేతల చొక్కనాథుడ	10/20 (చి.శృ)	32
30.	చూతముగా నేడు నీ సుగుడతనము	23/513	9
31.	చెప్పరే మీరైన బుద్ధిచెలులాల	10/58 (చి.శృ)	34
32.	చేకాని నీసేవలెల్లా జేసె	23/489	17
33.	చేతులెత్తి మొక్కరమ్మ	17/529 (పె.శృ)	53
34.	తగవోబలిమో నీతలపు	10/38 (చి.శృ)	35
35.	నాలితనాలేటికోయి నారసింహుడా	10/18 (చి.శృ)	30
36.	నిన్నుజూచివెంగేలు	17/461 (పె.శృ)	48
37.	నీవెక్కుడో యాపెనీకంటె యెక్కుడో	10/107 (చి.శృ)	26
38.	నేడు నీచేతలెల్లా నీవెరగవా	10/25 (చి.శృ)	37
39.	పట్టినదే చలము	17/359 (పె.శృ)	51
40.	పాలుదాగె వెన్నదినె బాలుల	10/87 (చి.శృ)	23
41.	బంగారుమేడలోన పరమాత్ముడు	23/330	12
42.	బాలుడ సేసేటిపనులా	10/81 (చి.శృ)	27
43.	బెల్లపుమాటల చెల్లపిళ్ళరాయ	10/80 (చి.శృ)	24
44.	మాకేమి మీకెట్లున్నా	17/196 (పె.శృ)	44
45.	మాటకుమాటేయాడి	10/69 (చి.శృ)	28
46.	మాయామానుషమహిమ	17/470 (పె.శృ)	50
47.	మేలుమేలు యిద్దరెమేకులు	17/315 (పె.శృ)	42
48.	వద్దు వద్దు నాతో వెచ్చివేవని	10/23 (చి.శృ)	33
49.	వనితల జాడలు వద్దంటే మానరు	23/113	16
50.	వెన్నవట్టుకొన నేయి వెదకనేలా	23/69	20
51.	వెల్లివిరు లాయెనో	17/194 (పె.శృ)	41
52.	వేగమే రాగదవయ్యా వెలది	22/467	5
53.	వేవేల చేతలవాడు వీడెవీడె	10/29 (చి.శృ)	31

వ్రార్థన

- కం॥ శ్రీకరుడు వేంకటేశుడు
చేకొనితరియింపజేయు చిదుముడి బ్రతుకుల్
మీకివుడు దీనిజెప్పుట
నాకబ్బిన భాగ్యమనుచు నమ్మెద సుందీ!!
- ఉ॥ చేకొని వేంకటేశ్వరుని సేవగకైతలు చెప్పినారహో!!
ఆకదతాళ్ళపాక కవులైన మహాత్ములు అన్నమయ్యకున్
సోకగు పుత్రప్రాత్రులతిసాంపుగ ఆమకుటంబుతోడనే
శ్రీకరువేంకటేశ్వరుని సేవతరించిరి మాకు భాగ్యమై.
- ఆ.వె॥ భావపరిమళంబు పరిధవిల్లుచునుండ
తాళ్ళపాక కవులు తలలుపూప
నేటివారి కొరకు నీటుగ జెప్పెద
చదివి దీనిమెచ్చు సంతసించు.
- తే.గీ॥ మొదట శృంగార కవితలు ముగ్గురున్ను
చెప్పినవి ఎన్నుకొంటిని చెలువమొప్పు
ఆర్తితీరక అధ్యాత్మ కీర్తనముల
జెప్పితరియింతు వేంకటశిఖరవాస!
- చం॥ సరసుడు వీడు శ్రీవిభుడు జన్మల భాగ్యప్రదాత తానెయో
తిరుమల చేరియొక్కపరిదీవెనలందుము మంచిదారిరా
పరిమితమైన జీవితము బాధ్యత తీరదు చావుదాక,నా
తెరవును మీరు చేకొనుదుదేనికి శంకలు నమ్ముడీహరిన్.

సీ॥ హరిసేవకే వేంకటాధిపు మకుటమ్ము
చేబూనికైతలు చెప్పినారు
అన్నమయ్య, అతనికాస్తుడౌ మనుమండు,
సుతుడు అదేబాట జొచ్చినారు
తాళ్ళపాక కవులు తరియించుటే కాదు,
మనబోంట్లకును ముక్తి మార్గమడిరి
కొడుకులన్నను తండ్రి కోర్కె దీర్చెడివారె
కొరివిబెట్టుటకేమి కొయ్యచాలు

ఆ.వె॥ అచ్చతెనుగు కవిత అవగతమగుటకు
నేటితరమువారి నేర్పు మితము
భావపరిమళంబు భక్తితో జెప్పితిన్
దిక్కునాకు నీవె తిరుమలేశ!

తరళము :

తరతరాలుగ శ్రీనివాసుని తాతతండ్రులు మన్మడున్
కొలుచుటే అపురూపమందురు కార్యదీక్షగ కైతలన్
విలువతగ్గక కీర్తనంబులు వేంకటామకుటంబుతో
చెలువమెప్పుగ చెప్పిరందుకె చేరి బొందిరి మోక్షమున్.

కం॥ హరిసేవకె యీ దేహము
హరిజేరని జన్మయేల అది వ్యర్థమురా
హరిజెప్పని చదువెందుకు?
హరిగొల్వని చేతులేల హత్యలకొరకా?

మ॥ ఇదియే చక్కటి బాటరా కొలువనై ఈశున్ జగన్మోహనున్
పదిలంబైనది పెద్దలెందరౌ ఇదే బాటంది వైకుంఠమున్
ముదమొప్పున్ గడియించిరయ్య వినుడీ ముద్దార నాకున్ హారే
అదిగో ఈ మకుటంబెరక్షయనుచున్ అందింతు మీకీ కృతిన్.

తొలిపలుకు

శ్రీవేంకటేశ్వర అనే మకుటంతో 32000 కీర్తనలు చెప్పిన ఘనుడు తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యులవారు. రమారమి 75 సంవత్సరాలు ఆ యజ్ఞం నిర్వహించారాయన. ఆయన కీర్తన వినని శ్రీహరిభక్తుడు వుండడు. మన దురదృష్టంకొద్దీ 20 వేల కీర్తనలు లభ్యంకాలేదు.

ఆయన తదనంతరం వారి సుపుత్రుడు పెదతిరుమలాచార్యులవారు తండ్రిమాట ప్రకారం అదే మకుటంతో తానూ అనేక కీర్తనలు చెప్పారు. అంతేకాదు తాతగారివద్దనే పెరిగి ఆయన వారసత్వంగా సాహిత్య పరిమళం అందుకొన్న ఒక సుపుత్రుని కన్నాడు. ఆయనే చినతిరుమలాచార్యులవారు. ఆయనా తాతగారివలె కీర్తనలు చెప్పి తిరుమలేశుని సేవించారు. కొడుకుల కవితా శైలి పరంపరగా సాగింది. ఇదివరలో అన్నమయ్య - అనుయాయులు అనే పేరుతో అన్నమయ్య భక్తి కీర్తనలు, పెదతిరుమలయ్యవి శృంగార కీర్తనలు, చినతిరుమలయ్యవి వైరాగ్య కీర్తనలను పరిచయం చేసే భాగ్యం ఆ తిరుమలేశుడు నాకు కల్పించాడు. దానిని టి.టి.డి. వారు ముద్రిస్తున్నారంటే, నా జన్మ చరితార్థమైనదని భావిస్తున్నాను.

నేడు అదే స్ఫూర్తితో వారి ముగ్గురి శృంగార కీర్తనలకు భావపరిమళం అందిద్దామనే తలంపు ఆ స్వామే నాకు

కలిగించాడు. దాని ఫలితమే ఈ నా ప్రయత్నం. ఇదే కోవలో భక్తి, వైరాగ్య కీర్తనలు చెప్పాలని నా ఆకాంక్ష. ఆపైన శ్రీనివాసుని దయ నా ప్రాప్తము.

నా భావన యేమంటే ముగ్గురిలోనూ పెదతిరుమలయ్య కవిత కొంచెం అధిక శ్రమపడునట్లు చేస్తుంది. అన్నమయ్య కవిత అలవోకగా వుంటుంది. కాకపోతే మనబోటి నవీన యుగమువారికి అన్నమయ్య కవిత కష్టమే. నాచేత తిరుమలనాథుడు చెప్పించిన దీనినాస్వాదించండి. నేను వాడిన భాష తేలికపాటిదే అవటంవల్ల మీకు నచ్చుతుందని ఆశిస్తాను.

పెదతిరుమలయ్య భార్య తిరుమలాంబ. ఈయన భగవద్గీతను తెలుగు వచనముగా చెప్పాడట. హరివంశాన్ని ద్విపద కావ్యంగా రచించాడట. రెండవది నేడు లభ్యమగుటలేదు. ఆయన “సంకీర్తనా లక్షణము” అనే గ్రంథమునకు వాఖ్య రచించినట్లు చినతిరుమలాచార్యులవారు పేర్కొనినాడు. ఈయనకు అనేక బిరుదులున్నాయట. వేదాంతాచార్య, కవితార్కిక కేసరివంటివి సుప్రసిద్ధములు.

ఆ దంపతుల సుపుత్రుడే చినతిరుమలాచార్యులవారు. ఈయనకు అష్టభాషా చక్రవర్తి అని బిరుదున్నది. తన తాతగారు అన్నమాచార్యుల శిక్షణలో పెరిగిన చిన తిరుమలయ్య తాతగారి కీర్తనలు జీర్ణించుకొని పెద్దవాడైనాడు. సంగీత సాహిత్యాలు

రెండిటిలోనూ దిట్ట. ఈయన నేటి గుంటూరు సమీపమునగల మంగళగిరి నరసింహస్వామిని దరించినట్లు ఒక శాసనముద్వారా తెలియవచ్చుచున్నది. ఈయన కీర్తనలద్వారా నేటి చిత్తూరు, అనంతపురం, కడప, కర్నూలు, నెల్లూరు జిల్లాలోకూడా విశిష్టాద్వైతమత ప్రచారానికై దర్శించి పెక్కు అర్చావతారములను చినతిరుమలయ్య దర్శించి కీర్తనలు చెప్పినాడు. అలమేలుమంగాపురంలోని పెక్కు జీర్ణమైన ఆలయములను పునరుద్ధరించినాడు.

“హరి సేవకే వేంకటేశ మకుటం” అనే ఈ నా రచనలో మొదటి రెండవ సంపుటములలో శృంగార కీర్తనలు మూడు నాలుగు సంపుటములలో వైరాగ్య కీర్తనలు ఐదు, ఆరవ సంపుటములలో భక్తి కీర్తనలు చెప్పాలని నా ఆకాంక్ష. ఆపైన తిరుమలేశుని దయ నా ప్రాప్తము. తాత తండ్రి మనుమడి కవితా ఒరవడి పాఠకుల మన్నన అందుకొనేట్లు ఏడుకొండలయ్య దీవెనలకు ఆశపడుతున్నాను. లేకున్న ఇంత బృహత్ ప్రయత్నం నెరవేరేనా?

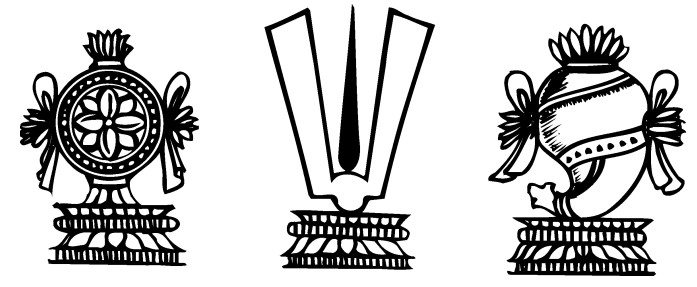
తండ్రుల దీక్షను తనయులు కొనసాగించటము ఈ నవీన కాలంలో తండ్రుల మాటవినే పుత్రరత్నాలే, రత్నాలవలె అల్పసంఖ్యలో వున్నారు. ఇక తండ్రి దీక్ష తమకేం పని అనుకోవడంలో ఆశ్చర్యమేముంది? కాని పెద తిరుమలయ్య వంటి కొడుకులు, చినతిరుమలయ్యవంటి మనుమలువున్న అన్నమయ్యలు నేటియుగంలో కానరారు. అందుకే నా ఈ

భగవత్సేవకు ఈ పేరు సరిపోతుందని భావిస్తాను.

ఇందులో 50 కీర్తనల సంపుటమునొకదానిని ఆడియో సి.డి.గా వెలువరించాలని నా ఆకాంక్ష. నా మిత్రులు విన్నకోట మురళీకృష్ణగారి సహకారంతో నా కోరిక తీరుతుందని నా ఆశ.

నా ఇతర రచనలన్నీ భగవద్వేదాభాగమే. అవన్నీ Google Site లో geetadeeksha.com లో లభ్యమవుతాయి

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములవారికి సదా కృతజ్ఞుడను

సంఖ్య : 227 సంపుటము : 22 పుట: 152 రాగం : దేసాళం

1 ఇది యెంతగబ్బియని యెంచకువయ్యా

కదిసి పట్టపుదేవింగా నన్ను నేలితివి

||పల్లవి||

పొందుగలవారికి పొరపొచ్చములు లేవు
మందెమేళమెం (మెం?)తైనా సమ్మతులేకాని
చెంది యేకతాన నుంటే సిగ్గులు పనికిరావు
సందడింపుండమకము చవిరేంచుంగాని

||ఇది||

వాడికైనవారికి వాసివంతు లెక్కడివి
జోడై యెంతపెనంగినా సొంప(పు?)లొంగాని
కూడిమాడి వుండితేను కొంకుగొసరులు రావు
వీడనిమోవి తీవులు వేడుకలొంగాని

||ఇది||

సతమైనవారికి చలములు నిగుడవు
మితిమీరం గూడినాను మేలేయొంగాని
ఇతవై శ్రీవేంకటేశ యే నలమేలుమంగను
తతి నీనాకూటమి తారుకాణొంగాని

||ఇది|| 227

భావ పరిమళం :

“గబ్బి” అంటే గర్విష్టి అని అర్థం. అన్నమయ్య చెప్పిన ఈ కీర్తనలో దేవి తిరుమలేశునితో ఇది యెంత గబ్బి అని నన్నెంచకయ్యా! నన్ను చేకొని పట్టపురాణిగా నన్ను నేలితివి కదా! అది చాలదానాకు. ఆలుమగలు పొందులనుభవించువారైతే వారిమధ్య ఏ పొరపొచ్చములూ వుండవు. వారు యెంత పరిహాసాలాడుకొన్నా అంగీకారములే వుంటాయి. అట్టి వారికి ఏకాంతం దొరికితే పనికి మాలిన సిగ్గును విడనాడాలి. సంరంభము కలిగించు తమకములు ఆత్మతన పెంచుతూనే వుంటాయి. ఆలుమగలు ఒకరికొకరు అలవాటైతే వారిమధ్య ఎవరుగొప్ప ఎవరు తక్కువ అనే పంతములుండవు. వారు జోడైయున్నప్పుడు ఎన్ని చిట్టిపొట్టి పోట్లాటలు వచ్చినా సొంపుగానేవుంటుంది. వారు కలిసిమెలిసి వుంటే సంకోచములుండవు. వీడని మధురాధరములు ఆస్వాదములేకాని వేరొకటి అక్కరలేదు. స్వంతమైన వారు మచ్చరముల జూపరాదు. వారి కూటములు మితిమీరినా వారికి మేలే. హితుడవైన ఓ శ్రీవేంకటేశ్వరా! నేను అలమేల్మంగను. మన ఇరువురి కూటములు అందరికీ తార్కాణములవుతాయి.

★ కూడిమాడి - కలిసిమెలిసి ★ కొంకుగొసరు - సంకోచము

సంఖ్య : 536 సంపుటము : 22 పుట: 358 రాగం : సాళంగం

2 ఏమిసేసెవో చూతము యెవ్వరు బలువో మీలో

నామొగము చూచి నీవు నవ్వులు నవ్వేవు

||పల్లవి||

ముంచి ముంచి తేనెగారేమోవినే మాటలాడి
పంచనుండేయాపె నిన్ను భ్రమయించెంగా
కొంచెముగా నవ్వి పెద్దకొప్పు నీకు జూపిచూపి
పంచనతో నీకు మొక్కి వలపించెంగా

||ఏమి||

పట్టెండేసిగుబ్బలపై పయ్యదించుక జారించి
బెట్టుగా సరసాలాడి బెల్లించెంగా
గుట్టుతో దప్పకచూచి గోరుసోక విడెమిచ్చి
చుట్టపుండనాల నిన్ను జొక్కించెంగా

||ఏమి||

చెయ్యరా సన్నలుసేసి సేసలు నీపై జల్లి
తియ్యండనాలం దెప్పలం దేలించెంగా
ఇయ్యెడ శ్రీవేంకటేశ యీకె యలమేలుమంగ
నెయ్యూన నన్నేలితివి నీ కప్పుణ ఇచ్చెంగా

||ఏమి|| 536

భావ పరిమళం :

అన్నమయ్య కూడా స్వామి వలపుకత్తై. స్వామికి చేరువయైన కొత్త వలపుకత్తై ఇంకొకతై దేవికంట్లో పడ్డది. ఇక జరుగబోయే సంకులసమరం తలచుకొని అన్నమయ్య తెగసంబరపడుతున్నారు. స్వామీ! ఇదివరకు మనం నీదేవి కళ్ళబడినప్పుడు తెల్లబోయిన నా మొగము చూచి నవ్వులోలికించావు కదా! ఇప్పుడు నీవు యేమిసేసేవో చూతము. తేనెలూరు మాటలతో నీవద్దనున్న కొంగ్రొత్త చెలియ నీ చెంతనే వుండి నిన్ను భ్రమపెట్టింది. ఈ కొత్త తళుకులాడి అతిపెద్దదైన తన కొప్పు నీకు గర్వంగా చూపిద్దామని పంచనతో నీ పాదాభివందనం చేస్తోంది. ఇంకొక సమయంలో తన పట్టెడు కుచగిరులపైనుంచి పమిట చెంగు కావాలని జార్చి నీతో సరసములాడి బెల్లించినది. తన గోరును నీకు తాకించేటట్లు, నీకు తాంబూలమిచ్చి తనకూ నీకూగల బంధుత్వం గుర్తుచేసి నిన్ను పరవశింపజేసినది ‘వ్రభూ!’ నీకు సైగలు చేసి రహస్యంగా నీపై తలంబ్రాలు పోసింది. నిన్ను తియ్యని మధురానుభూతులలో నింపింది. ఓ శ్రీవేంకటేశ్వరా! ఈ నీదేవేరి అలమేల్మంగ తానే నీకు అర్పణయైనది. నాపైనుండే స్నేహభావంతో నన్నేలితివి. అంతేనయ్యా!

★ బెల్లించి - ఉబ్బించి ★ చెయ్యార - చేతులార

సంఖ్య : 505 సంపుటము : 22 పుట: 337 రాగం : భైరవి

3 చిత్త మెఱంగక పతిసేవ లేమిసేయుమనే-

వత్తుక యాతని నన్నీ నడిగి రావే

||పల్లవి||

చెప్పరానిమాంటలకుఁ జెవులొగ్గఁబోతేను

కుప్పవడి తమకమే గుబ్బుతిలును

ముప్పరినవ్వులు సారె మూటగట్టఁబోతేను

చిప్పిలుఁజెమటలే చిందఁజొచ్చును

||చిత్త||

పిలువనిపేరటము పెండ్లికిఁ బోతేను

నిలువున నివ్వెరగులే నిందఁజొచ్చును

బలిమి చుట్టరికాలు పచారించఁబోతేను

వులివచ్చి వలపులే వుమ్మగిలును

||చిత్త||

వొక్కమాంటె సరసాన వొడిగట్టఁబోతేను

మొక్కలముతోఁ బోకముడి వీడును

యిక్కడ శ్రీవేంకటేశుఁ డింతలోనె నన్నుఁ గూడె

కక్కసించి కూడితే కాయే పండవును

||చిత్త|| 505

భావ పరిమళం :

ఇది కనుపించినంత సులభంకాని శృంగార కీర్తన. అన్నమయ్య వాడిన అచ్చతెనుగు పదముల వల్ల భావపరిచయం మరీ గడ్డుబారింది. పతికి సేవ చేయవలె. కాని ఆయన మనసెరిగి మసలుకోవటం, ఇంకా ముఖ్యం. ఆతని నడిగి నీవే ఈమాట నిజం అవునో కాదో తెలుసుకోవే. దేవీ! ఇరుగుపొరుగువారి ద్వారా చెప్పకూడని విషయాలు వింటే కుప్పగా కూడిన తమకములే అతిశయించును. ఆయనతో అతిఫలోక్తులాడరాదు. నవ్వులు అధికమైతే చివరకు చెమటలు కక్కవలసివుంటుంది. వెలీ! పిలువని పేరంటమునకుగాని పెండ్లికిగాని పోతే నీకు, మిక్కిలి దుఃఖమే మిగులుతుంది. బలవంతాన ఇరుగుపొరుగుతో చుట్టరికాలు 'పుట్టించు'కొంటే వాళ్ళగొడవ అధికమై, మీ భార్యాభర్తలమధ్యనున్న నులివెచ్చని వలపు నీరుగారిపోతుంది. దేవీ! సరసోక్తులు లేకుండా మూర్ఖంగా మొగవాడు నీ చీరెపోకముడి వూడదీస్తే బాగుంటుందా? కానీ ఇంతలోనే శ్రీవేంకటేశ్వరుడు ఇక్కడే నాతో కూడినాడు. సంకటపరచి కూడితే కాయే పండు అయిందనుకోక తప్పదమ్మా!

★ గుబ్బుతిలును-అతిశయించును ★ తమకంతో-ఉత్సాహంతో ★ నివ్వెరగు-మిక్కిలి దుఃఖము

★ వులివచ్చి-నులివెచ్చని ★ మొక్కలము-మూర్ఖముగా ★ కక్కసించి-సంకటపరచి

సంఖ్య : 503 సంపుటము : 22 పుట: 336 రాగం : సాళంగం

4 ఇన్నాళ్లవలెఁ గాదు యిప్పుడు నీభావము

చిన్నారిపొన్నారి నోరఁ జెప్పవయ్యా సుద్దులు

||పల్లవి||

యింతి యెవ్వతైనా వచ్చి యీడ నీకు నిచ్చెనో

వితవుంగరము నీవేల నున్నది

చెంతనుండి యాపె నీకు సేవలేమైనాఁ జేసెనో

కాంతుండ నీపచ్చదానఁ గడుపస వున్నది

||ఇన్నా||

యెంచరానిచుట్టము నీకెవ్వతైనా యిచ్చెనో

మించులపుంజాలదండ మెడ నున్నది

కంచముపొత్తు గలసి కాంపురాలు సేసెనో

మించునీచెక్కల నంటి మెరసీఁ గాటుకలు

||ఇన్నా||

వన్నెలాఁడి యెవ్వతైనా వాడికై నీకిచ్చెనో

చెన్నగుబాహుపురి నీచేత నున్నది

ఇన్నిటా శ్రీవేంకటేశ యేలితివి నన్ను నేఁడు

యెన్న నాసొమ్ములే కావా యెఱిఁగితి నేను

||ఇన్నా|| 503

భావ పరిమళం :

దేవి తిరుమలేశునిలో వచ్చిన మార్పులు బాగా గమనించి స్త్రీ సహజమైన ఈసుతో ఎలా దెప్పుతున్నదో వివరిస్తున్నారు అన్నమయ్య. ఇందిరారమణా! నీవు వెలిబుచ్చుతున్న భావము ఇన్నాళ్ళవంటిదికాదు. ఆ వివరమంతా చిన్నారి పొన్నారి నీ నోటి గుండా నీవే చెప్పవయ్యా! స్వామీ! నీవేలికి తొడిగివున్న ఒక వితవుంగరం కనుపిస్తోంది నాకు. నీవెక్కడికీ వెళ్ళకపోయినా అదెవత్తే వచ్చి నీకు ఇక్కడే ఇచ్చిందేమో. నీ బట్టలకు అంత పసుపు అంటుకొనివున్నది ఎవ్వతైనా నీకు మరీచెంతనే వుండిసేవ చేసినదా యేమయ్యా? స్వామీ! నీకు చెప్పలేని 'బంధువు' యెవ్వతైనా వచ్చి ప్రేమ ఎక్కువై తన మెడలోనున్న "కంటె" నీమెళ్ళీ వున్నది? లేదా, నీతో ఒకే కంచంలో తినటం అలవాటైనా కామిని నీతో కాపురం వెలగబెట్టిందా యేమి? తమరి చెక్కిళ్ళమీద కాటుక మెఱసిపోతున్నది. ప్రభూ! వన్నెలాడి యెవ్వతైనా నీకు బాగా 'అలవాటై' అందమైన తన చేతనున్న బాహుపురి నీ చేతికికలంకరించిందా? ఓ శ్రీవేంకటేశ్వరా! చమత్కారానికన్నాను. ఇవి నా ఆభరణాలే, నేనే నీకు తగిలించాను.

★ పచ్చదము-వస్త్రము ★ పుంజాలదండ-కంటె ★ బాహుపురి-ఒక చేతి ఆభరణం

సంఖ్య : 497 సంపుటము : 22 పుట: 332 రాగం : రామక్రియ

5 వేగమే రాగదవయ్య వెలదది జూతువుగాని
జూగులేల సేసేవు సరసుండవు నీవు ||పల్లవి||

తలపోతలనె కొంతతదవు పొద్దులువుచ్చు
చెలికత్తెలతో కొంతసేవు పొద్దులువుచ్చు
చిలుకలకుం జదువుచెప్పి కొంతపొద్దువుచ్చు
వెలసి నిన్నుంబాసినవిరహాన మగువ ||వేగ||

నీమీందిపాటలు వాడి నెమ్మిం కొంతపొద్దువుచ్చు
దీమసాన సిగ్గులనే తేరి కొంతపొద్దువుచ్చు
ఆముకొన్న ఆసలనే అటు కొంతపొద్దువుచ్చు
వేమరు నిన్నుంబాసినవిరహానం దరుణి ||వేగ||

యెదురుచూపులనే ఇంటం గొంతపొద్దువుచ్చు
కదిసేటికోరికలం గడుం గొంతపొద్దువుచ్చు
ఇదివో శ్రీవేంకటేశ ఇంతలో వచ్చి కూడితి
వెదకీం జల్లారినవిరహాన వనిత ||వేగ||

భావ పరిమళం :

అన్నమయ్య శ్రీదేవి చెలికత్తెయై తిరుమలేశుని వేడుకొంటున్నారు. ఈ వెలది విరహాగ్నిలో రగిలిపోతున్నది. కడు దీనయైన ఈమెను చూతువుగాని రావయ్యా! నీవు సరసుడవుకదా! ఆలశ్యము యెందుకు చేస్తావు. నీవు లేనప్పుడు ఈమెకు సమయమే గడువదు. అయినా యెలాగో కొంతసేపు నీగురించి ఆలోచనలతో గడుపుతుంది. చెలికత్తెలతో కొంతసేపు గడుపుతుంది. తన చిలుకకు చదువుచెప్పుచు కొంతసేపు గడుపుతుంది. నిన్ను బాసిన (వీడిన) నీరమణి విరహము వర్ణింపలేనిదయ్యా! తదనంతరం నీమీద ప్రణయగీతము లాలపించి కొంత పొద్దువుచ్చుతుంది. పెద్దలెవరైన చూడవస్తే మర్యాదకొద్ది సిగ్గుపడుతూ వారితో గడుపుతుంది. మధురమైన రేయి కొరకు అధికమైన ఆశలతో కొంత పొద్దువుచ్చుతుంది. నిన్ను బాసిన ప్రతిసారి ఈ తరుణి విరహము ఇలాగే వుంటుంది. ఇంట్లో నీకై ఎదురు చూపులు చూస్తూ కొంతసేపు గడుపుతుంది. రాబోయే రేయిలో నిన్ను ఏమి కోరవలెనా అని ఆలోచిస్తూ కొంతసేపు గడుపుతుంది. ఓ శ్రీవేంకటేశ్వరా! ఇంతలో నీవేవచ్చి కూడితివి. ఇట్లామె విరహము చల్లారినది.

★ ఆముకొన్న - అధికమైన ★ వేమరు - అనేకపర్యాయములు

సంఖ్య : 229 సంపుటము : 22 పుట: 153 రాగం : దేశాక్షి

6 ఇది యెంతగర్వియని యెంచేవుగనక నన్ను
పెదవులతుదలనే పిలిచితింజుమ్మీ ||పల్లవి||

కన్నుల మొక్కితింజుమ్మీ గక్కన నీకు నేను
కిన్నెర వాయింతుకొంటా కెంగేలను
సన్నలుచేసితింజుమ్మీ సముకాననే యప్పుడు
చిన్ని చిన్న నగవులసిగ్గుతోడను ||ఇది||

అంది చోటిచ్చితింజుమ్మీ అండనే నీకు నేను
గందము వూసుకొంటా గడ్డెమీదను
విందులూం జెప్పితింజుమ్మీ వేడుకతోడ నిలిచి
మందలించి చెలికత్తెమాంటుననే వుండి ||ఇది||

యెదురుకొంటింజుమ్మీ ఇంపులచూపుల నీకు
ముదమున నాతురుము ముడుచుకొంటా
ఇదివో శ్రీవేంకటేశ యే నలమేలుమంగను
కదిసితి విటు నన్ను కడు సంతోసించితి ||ఇది|| 229

భావ పరిమళం :

దేవి మితభాషి. తనని వేడుకోనివారిని తలతిప్పియైన చూడదు. శ్రీవేంకటేశుని దేవేరినని ఆమెకు గర్వమున్నా అది ఎన్నడూ శృతి మించదు. ఈ కీర్తనలో ఆమె స్వామితో ఏమంటున్నదో అన్నమయ్య బాణీలో వినండి. స్వామీ! నేను నిన్ను యెలుగెత్తి పిలుస్తానని నన్ను గర్విష్టిగా అంచనావేస్తున్నావు. అందుకే నేను నిన్ను నా పెదవుల చివరనుంచి వాటిని కదల్చకనే పిలిచాను సుమా! నేను కన్నులతోనే నీకు మ్రొక్కెదనని నీకు తెలియదా! నేను కిన్నెర వాయిస్తున్నప్పుడు తొందరలో చేతిసైగతో పిలిచానేమో. అదీ తప్పేనా స్వామీ! నీ సుముఖాన చిన్నచిన్న నవ్వులతో సిగ్గులొలికిస్తూ వుంటాను. ఎందుకంటే అప్పుడు నా మనస్సు ప్రశాంతంగా వుంటుంది. స్వామీ! నీవు నావద్దకు వచ్చినప్పుడు నేను ఎదురువెళ్ళి ఆహ్వానించి కూర్చోబెట్టి చందన తాంబూలాలిస్తే... నీవు గంధము పూసికొనుచు అక్కడేవున్న సింహాసనంపై కూర్చుంటే నేను విందు పురమాయిస్తుంటాను. చెలికత్తె మాటునవుండి ఇది వేడుకగా చూస్తుంటే గట్టిగా మందలించాను అంతమాత్రాన గర్విష్టినా? ఇవాళ నాశిఖ తురుము ముడుచుకొంటుంటే నీవు వచ్చావు. నా ఇంపైన చూపులతో నిన్ను స్వాగతించాను. ఓ శ్రీవేంకటేశ్వరా! నేను నీ దేవేరి అలమేల్మంగను నీవు నన్ను కూడినావు, నాకింతకంటే సంతోషమేముంటుంది?

★ కదిసితివి - దగ్గరైతివి ★ సన్నలు - సైగలు

సంఖ్య : 545 సంపుటము : 23 పుట: 364 రాగం : భైరవి

7 గక్కన చెక్కునొక్కేపు కమ్మటి నీవు

కిక్కిరిసినవేడుక గృహం జూడవయ్యా ||పల్లవి||

నేరుపరిసతివైతే నీతో మాటాడుటగాక

వూరకుండేముద్దరాల నోపుదునా

గారవించి యింతయేల కదిసి వెడ్డువెట్టేవు

మారీతి నీవెఱంగవా మన్నించవయ్యా ||గక్క||

చన్నులు గొప్పలైతే సరివెనంగుడుంగాక

చిన్నదాన నే నింతేసికి గలనా

యిన్నిటా సారెకునేల యిచ్చకముసేసేవు

కన్నులెదుట నుందాన కరుణించవయ్యా ||గక్క||

మిక్కిలి ప్రాధనైతే మేలములాడుడుంగాక

యిక్కువ సిగ్గరికత్తై నింతసేసేనా

వొక్కటైతివి శ్రీవేంకటేశమ యేల దూరేవు

తక్కులంబెట్టక యిట్టే దయంజూడరాదా ||గక్క|| 545

భావ పరిమళం :

మధురమూర్తివైన నువ్వు నా చెక్కిలిని నొక్కి నన్ను సంతోషపెట్టావు. సమృద్ధమైన వేడుకలు దయచేయుమయ్యా అంటున్నది దేవి. అన్నమయ్య చెప్పిన అతి సరళ శృంగార కీర్తన ఇది. నీతో మాట్లాడితే నేర్పరి సతినైపోతానా? వూరకుండిపోతే ముగ్ధనా? నాకు గౌరవం ఇచ్చినట్లే ఇచ్చి మోసం చేస్తావు. మా రీతినీకు ముందే తెలియును గనుక నీవే మన్నించాలి. మరి వనితలము కదా! మావి ఘనస్తనములైతే సరసముగా పెనగియుండే దాననుకానా? చిన్నదానను కదా! నాకు ఘనస్తనములు నప్పవయ్యా! ఇన్ని విషయములు తెలిసిన నాతో ఇక ఇచ్చకాలెందుకయ్యా? కన్నులెదుటేనున్న నన్ను కరుణించుట నీకనీస కర్తవ్యం స్వామీ! ఓ తిరుమలేశా! నేనేగనుక ప్రాధ వనితవైతే నీతో పరిహాసములాడివుండేదానను. నీతో ఇంతసేసినా, ఇంత సంభాషించినా నేనింకా సిగ్గులొలికే సిగ్గరికత్తైనే స్వామీ! నేను గడుసుదాననుకాదు. ఓ శ్రీవేంకటేశ్వరా! నాతో వొక్కటైనావు కదా! మరి నన్ను అట్టే ఆనందంలో వుంచక ఏల నిందిస్తావయ్యా? నన్ను చిక్కుల్లోబెట్టక కరుణించవయ్యా!

★ వెడ్డువెట్టేవు - మోసంచేస్తావు ★ మేలము - పరిహాసము

★ తక్కులంబెట్టు - చిక్కులలోపెట్టు ★ కిక్కిరిసి - సమృద్ధమైన

సంఖ్య : 523 సంపుటము : 23 పుట: 351 రాగం : అలిత

8 ఏమి విన్నవించేము ఇంకా నీకు

కాముని గన్నతండ్రివి కరుణించవయ్యా ||పల్లవి||

వేమరుం దరుణిమీద వెల్లావిరి సేసేవు

కామునిగరిడిలోనికాతాళము

గోమున నీసుద్దులకు గొల్లెత లెట్టోరిచిరో

గామిడివిద్యలకెల్లా ఘనుండవుగావా ||ఏమి||

పొనుంగక వొకమాంటే పోగులుగాం బోసేవు

పనితమీందటను జవ్వనమదము

యెనసి పదారువేల నెంతయెలఇంచితినో

నినుపైనయాసోదము నీసొమ్మేకాదా ||ఏమి||

బత్తితోడ సేసలుగా పడఁతిపైఁ జల్లెవు

చిత్తములోపలం బులిసినగజరు

యిత్తల శ్రీవేంకటేశ యింతి నిన్నెట్లు కూడెనో

వుత్తముండ నీపనుల కొక్కడవే నీవు ||ఏమి|| 525

భావ పరిమళం :

ప్రభూ! ఇంకా నీకు వివరంగా విన్నవించవలసిన పనియేమున్నదయ్యా? నీవు మన్మథునివంటి అందగాడికి తండ్రివి. ఈ తరుణిని కరుణించవయ్యా! అంటున్నారు దేవి చెలికత్తైయైన అన్నమయ్య. ఈ కీర్తనలో వాడిన అచ్చతెలుగు మాటలకి ప్రత్యేక నిఘంటువులు కావలసిందే. స్వామీ! అలనాడు గోపికలదగ్గర, నీవు రండగొండితనంలో ఘనుడవని తెలిసిపోయింది కదా! కానీ ఈనాడు నీవు అదే చేస్తున్నావు. ఈ తరుణిమీద మదన వ్యాయామశాలలో నీవు సామునేర్చిన వస్తారువని, నిరూపణలు అక్కరలేదుకదా! స్వామీ! ఈ వనిత మీద నీ యౌవన మదము ప్రదర్శించుట న్యాయమా? వెనుదీయక ఒకమాటే, పోగులుగా బోసేవు (రాసిబోసేవు) అయినా ఇది నీకు కొత్తకాదు కదా! ఆనాడు పదియారువేలమంది రాచకన్నెలను యెంత ప్రోత్సహించి అందరూ నిన్ను ఒకమారు పెళ్ళాడేట్లు చేసినావు. నినుపైన (అధికమైన) కోరికలు నీ సొమ్మేకదా? స్వామీ! శాస్త్రోక్తంగా ఈ పడతిపై తలంబ్రాలు పోసేవు. అప్పుడు నీ మనస్సు గర్వపు ఉదుటుతో, ఉప్పొంగినది కాబోలు. ఓ శ్రీవేంకటేశ్వరా! యీ ఇంతిని ఇట్టేకూడితివి. నీవు పురుషోత్తముడవు నీ పనులకు నీవొక్కడవే తగినవాడవు.

★ కాతాళము - కోపము ★ గామిడి - గయ్యాళి ★ పొనుంగక - వెనుదీయక

★ ఆసోదములు - కోరికలు ★ పులిసినగజర - గర్వపు ఉదుటు

సంఖ్య : 513 సంపుటము : 23 పుట: 343 రాగం : పాడి

9 చూతముగా నేఁడు నీసుగుడతనములెల్లా
యేతులకు నెంచితే వూరెల్లా గొల్లెతలే ||పల్లవి||

వంతుల కింతులు నీపై వలపులు చల్లెరు
యెంతని మోచేవయ్య ఇప్పుడు నీవు
దొంతులువెట్టే రప్పటి దొడ్డదొడ్డకుచముల
అంతటి కీవురమెట్టు ఆనుకొనీనో ||చూత||

మోవులెత్తుకొ నిందరు మోచితేనే లొసంగేరు
యెమి సేసేవయ్య నీవు యీఁతామోఁతలు
వాములు వేసేరు నీపై వడిగా రేపలైవారు
వోముచు నీతురుమెట్టు వోరుచుకొనీనో ||చూత||

సొలసి కన్నుఁగలువ చూపులనుఁ బూజించేరు
కొలఁదెట్టు పెట్టేవయ్య కుప్పలాయను
అలమి నిన్నుఁ గూడి అందరముఁ బిలిచేము
వెలయ శ్రీవేంకటేశ వీను లెట్టు వొందీనో ||చూత|| 513

భావ పరిమళం :

అన్నమయ్య స్వామిని దెప్పిపొడుస్తున్నారు. నీవు దేవదేవుడవని మేము ఆరాధిస్తుంటే ఆనాటి రేపల్లెవారుమాత్రం నిన్నొక గొల్లపిల్లవాడిలాగా భావించి నిన్ను ఎన్ని మాటలన్నారయ్యా? అయినా నీవువాళంటే మమకారమే చూపించావు. ప్రభూ! నేడు చూచెదము కదా! నీ సరసత్వము ఏపాటిదో? పోనీ నీ గొప్పతనాలు చూద్దామా అంటే నీకు రేపల్లె అంతా గొల్లకంపు ప్రియురాళ్ళేనాయె!! కానీ పాపం నిన్నుచూస్తే జాలివేస్తుంది స్వామీ! ప్రతి వనితా నీపై వలపులు చల్లెదే. ఇప్పటిదాకా ఆ వలపుల తాపాన్ని మోస్తూనేవున్నావు. ఆ గొల్లెతలు తమ పెద్ద పెద్ద చనుగవలు పోటీలుపడి నీవురమును కానించేవారే!! నీవెట్లా ఆనించుకోనిచ్చావయ్యా. స్వామీ! ఇంతమంది వలపుకత్తెలు నీ అధరామృతం జుట్టేస్తూ నానా బాధలు పెట్టారు కదయ్యా నిన్ను? ఇక నందుడు మొదలైన గొల్లవారంతా నీనెత్తిమీద గడ్డివాములుపెట్టి పదపద అని తొందరపెట్టేవారు. ఇంత అందమైన నీ కొప్పు ఆ వేదనంతా యెట్లా సహించిందయ్యా? నేడు కూడా, ఇంతమంది ప్రతిదినమూ నిన్ను చూసీచూసీ కళ్ళతోనే పూజిస్తారు కదా! వాళ్ళల్లో ఎవర్ని చిన్నచూపు చూడగలవయ్యా! ఇంతమంది గోవిందా అని ఎలుగెత్తి పిలుస్తుంటే నీ చెవులు ఆ మోత యెలా భరిస్తూవున్నాయయ్యా?

★ సుగుడతనము-సరసత్వము ★ ఏతులు-గొప్పలు ★ ఆనుకొనీనో- ఆనించుకోనిచ్చిందో
★ ఈతామోతలు-నానాబాధలు ★ ఓముచు-ఓర్చుకుంటూ ★ కొలదిపెట్టు -తక్కువచేయు

సంఖ్య : 507 సంపుటము : 23 పుట: 340 రాగం : శుద్ధవసంతం

10 కపటాలు వద్దుగాక కాంతలతోను
యిప్పుడు చెల్లదా నీకు యెంతసేసినాను ||పల్లవి||

తమకాన నాపెపేరు తడవితి వింతేకాక
మమకారము నామీఁద మఱచేవా
భ్రమసితినంటా నాతో బాసలు సేయఁగనేల
జమళి నెందరైనా దోసములా నీకేమీ ||కప||

ననుపున నాతోడ నవ్వితి వింతేకాక
యెససి నన్ను మన్నించ కేల మానేవు
పనిపరాకంటా నొడఁబఱచఁగ నింతయేల
తనివి చాలకుండితే తగదా నీకేమీ ||కప||

సొలసి మొక్కఁగా నాపెఁ జూచితి వింతేకాక
కలసితివి నన్ను నీకడ మున్నదా
తొలుతటిపొందులంటా తొరలించ నివ్వదేల
చెలితో శ్రీవేంకటేశ సిగ్గా నీకేమీ ||కప|| 509

భావ పరిమళం :

తిరుమలేశుని ప్రేమించని తరుణి యెవ్వతుంటుంది? స్వామి తమకి వలపునందిస్తే సంతోషిస్తారు కానీ ఇంకొకదానికి దగ్గరవుతున్నాడంటే ఈర్ష్యతో రగిలిపోతారు. వారెవ్వరికీ సుఖం దక్కినా ఆనందం దక్కదు. అన్నమయ్యలాగ నిస్వార్థ ప్రేమికులే స్వామికి అవులు. ఒక ప్రేమిక ఏమంటున్నదో వినండి. స్వామీ! నీకు కాంతలతో కపటములెందుకయ్యా? నీకు నేను యెంత చేసినా నా శ్రమ చెల్లకుండా పోయిందే? నా వలపు తన్మయత్వంలో వున్నావనుకొంటే తమరినోటివెంట ఆమెపేరు వస్తున్నది. నామమకారం గాలికి వదిలేశావా? మళ్ళీ యేదో భ్రమలో అలా జరిగిందని నాతో బాసలు చేస్తావు. కలిసికట్టుగా యెంతమందైనా నీకేమి తప్పలే. స్వామీ! అనురాగంతో నన్ను చూచి నవ్వినవాడవు నిన్ను మన్నించక వదిలేస్తే యెట్లాగయ్యా. నీపని ఒత్తిడిలో పరాకుగా వున్నానని యెన్నిసార్లు నన్ను ఒడబరుస్తావు? తనివి తీరకపోయినా నీకేమీ పట్టకపోతే ఇక మేము మాత్రం చేసేదేముంటుందిలే? స్వామీ! నేడు అదెవత్తో సొలసి మెక్కిందని ఆమెని చూచినావు. అంతేకదూ? నేడు నాతో కలిసినావు. నీకడమున్నదా స్వామీ? మన తొలినాటి వలపులు ఇంకా ఈనాడు పుట్టిస్తే ప్రయోజనమేమటి? ఓ శ్రీవేంకటేశ్వరా! ఇప్పుడు సిగ్గులతో పనియేముందయ్యా?

★ సొలసి-పరవశించి ★ కడమున్నదా-అంతమున్నదా ★ తొరలించ-పుట్టించ

సంఖ్య : 209 సంపుటము : 23 పుట: 140 రాగం : సామంతం

11 ఘనుండవు చింతకుంటకంభమురాయ మముఁ
గనుఁగొని రక్షించు కంభమురాయ ||పల్లవి||

కంతునిగురుండ వోకంభమురాయ శ్రీ-
కొంతం దొడపైనిడినకంభమురాయ
కాంతులు నీమేనెల్ల గంభమురాయ యే-
కాంతమాడే వింతులతోఁ గంభమురాయ ||ఘనుఁ||

కప్పురపువిడేలకంభమురాయ
కప్పము గొనే వింతటం గంభమురాయ
కప్పులుదేరీ నీమోవిఁ గంభమురాయ
కప్పుకొమ్మీ పచ్చడము కంభమురాయ ||ఘనుఁ||

కమ్మంజెమటలు నిండెఁ గంభమురాయ
కమ్మటిఁ గూడితి విట్టే కంభమురాయ
కమ్మకొనెఁ బులకలు కంభమురాయ
కమ్మన(ని) శ్రీవేంకటాద్రి కంభమురాయ ||ఘనుఁ||

భావ పరిమళం :

కడపజిల్లాలోవున్న చింతకుంట గ్రామమే నరసింహస్వామి ఆలయం వున్నచోటని కొంతమంది భావిస్తున్నా ప్రస్తుతం అక్కడ చెన్నకేశవుని ఆలయం వున్నది. మరి అన్నమయ్య కాలంలో అదే నృసింహాలయమో లేక దానిపక్కనెక్కడో మరొక ఆలయముండేదో తెలియదు. ఏదిఏమైనా అన్నమయ్య సందర్శించినది, ఈ కీర్తన చెప్పినదీ కంభమురాయడని పిలువబడిన నృసింహునిపైననే. ఓ చింతకుంట కంభమురాయా! నీవు ఘనుడవు స్వామీ! మమ్మల్ని కనిపెట్టి రక్షించాలి ప్రభూ! అంటున్నారు. స్వామీ! నీవు మన్మథుని తండ్రివి. శ్రీకాంతను నీతొడపై కూర్చొనబెట్టుకున్నావు. నీ శరీరమంతా కాంతులు విరజిమ్ముతున్నది. నీవు ఉగ్రుడవైనా, కాంతలతో ఏకాంతమనే కోరుకుంటావు. అందుకే నీవు ఓ కంభమురాయా! ఈ కర్పూర తాంబూలం స్వీకరించవయ్యా! మానుంచి కప్పముగా కాసుకలు స్వీకరించేవా స్వామీ! ఓ కంభమురాయా! నీమోవి రక్తము యెండిపోయి నల్లబడినదయ్యా! పచ్చని పీతాంబరము కప్పుకొన్న స్వామివి నీవేనయ్యా! కమ్మిన చెమటలతో నీదేహం నిండిపోయినదయ్యా! కమ్మగా కూడెటి కంభమురాయా! నా దేహంపై పులకలు కమ్మకొన్నాయయ్యా! ఇంతాచేసి నీవే శ్రీవేంకటాద్రిపై కమ్మని వాడవయ్యా కంభమురాయా!

★ పచ్చడము - పీతాంబరము ★ కంతుని గురుడు - మన్మథుని తండ్రి

సంఖ్య : 380 సంపుటము : 23 పుట: 221 రాగం : శ్రీరాగం

12 బంగారుమేడలలోన పరమాత్ముఁడు వాఁడే
సింగారాలు మీఁదమీఁద సేయరే చెలులు ||పల్లవి||

తట్టుపుణుఁగుల నూనె తగ నిండా నంటుకొని
గట్టిగాఁ గస్తూరి యట కలివెట్టి
మట్టులేనిపన్నీట మజ్జనమాడె నిదె
వెట్టదీర నిందరును విసరరే చెలులు ||బంగా||

కప్పురపుగందవొడి కడు నిట్టె మెత్తుఁకొని
కొప్పు దువ్వి ముడిచెను గొజ్జంగలెల్లా
తెప్పలుగా నించుకొనె తిరుమేన సొమ్ములెల్లా
దప్పిదేర విడమీరే తలకొని చెలులు ||బంగా||

అలమేలుమంగ నురమందు నిట్టె నించుకొని
తులసిదండలు మోచె నిలువునను
చెలరేఁగి యారగించె శ్రీవేంకటేశ్వరుఁడు
కొలుపున్నాడు మోహాలు గుప్పరే చెలులు ||బంగా|| 330

భావ పరిమళం :

వాడే వేంకటేశ్వరుడు. తన బంగారుమేడలో వుంటాడు ఆ పరమాత్ముడు. స్వామికి ఏదో మన తృప్తికొద్దీ సింగారిస్తాము. ఓ చెలులారా! స్వామిని ఈ నిమజ్జనాంతరం అలంకరించి సిద్ధం చేయండి అంటున్నారు అన్నమయ్య. తన జీవితకాలంలో స్వామిని తప్పనిసరిగా ఆ నిమజ్జన సేవచేసి తరించారు. ఇది ఒకానొకనాటి నిమజ్జన కార్యక్రమము. స్వామిని యెలా సిద్ధం చేస్తున్నారో చూడండి. ఈ స్వామి, తగినట్లుగా తట్టుపునుగు నూనెతో కలియవెట్టిన కస్తూరిని దట్టించి, ఏ నిర్మాల్పమూలేని పన్నీటిలో స్వామి మజ్జనమాడజేశారు. ఓ చెలులారా! వెట్టదీర (తాపోపశమనమగునట్లు) వినరండమా! మజ్జనానంతరం కర్పూరగంధముయొక్క పొడిని స్వామి ఒంటిపై మెత్తండి. ఆయన కొప్పు చక్కగా దువ్వి గొజ్జంగలతో (చేమంతిపూలతో) అలంకరించండి. పవిత్రమైన స్వామి ఒంటిపై చక్కటి ఆభరణములతో అలంకరణ చేయండి. ఇవన్నీ అయ్యాక స్వామికి దప్పికతో నోరెండిపోతుండేమో, మరి పరిమళ భరితమైన తాంబూలం అందించండి. దేవి అలమేల్మంగను పురముపై వుంచుకొన్న ఆ దేవదేవుడు నిలువెత్తు తులసిదండలు తనపైన ధరించాడు. తరువాత స్వామి కమ్మటి ఆరగింపు చేయించుకొన్నాడు. ఓ చెలులారా! అటు పిమ్మట శ్రీవేంకటేశ్వరుడు కొలువులో నిమగ్నమైనాడు మధ్యమధ్య మీరు స్వామిని మోహపరచుని చేయండి.

★ గొజ్జంగలు - చేమంతులు ★ తలకొని - లగ్నముచేసి

సంఖ్య : 326 సంపుటము : 23 పుట: 213 రాగం : దేవగాంధారి

13 కానీవోయి అందుకేమి కడపరాయ

కానవచ్చె నీపనులు కడపరాయా ||పల్లవి||

కప్పురమియ్యగదోయి కడపరాయ
కప్పవోయి పచ్చడము కడపరాయ
కప్పమివే మాచన్నులు కడపరాయ నీకు
కప్పులు మోవి నున్నవి కడపరాయ

||కానీ||

కాలు దాకించకు మంత కడపరాయ
గాలపుమాపులు మావి కడపరాయ
కాలమందె నీవారము కడపరాయ|మాలో
కైలాటాలు వెట్టకుమీ కడపరాయ

||కానీ||

కందులేనివలపుల కడపరాయ
గండము మామేన నిదే కడపరాయ
కందర్పజనక వోకడపరాయ
కందువ శ్రీవేంకటాద్రి కడపరాయా

||కానీ|| 326

భావ పరిమళం :

ఓ కడపరాయా! కానివ్వవయ్యా, దానికేముంది? నీ పనులు తేటతెల్లమై అందరికీ తెలిసిపోయాయి. ఇప్పుడు దాచిపెట్టి లాభమేమున్నది? అంటున్నారు అన్నమయ్య. దేవుని గడపలో వెలసిన శ్రీవేంకటేశ్వరుడే కడపరాయుడని రాయలసీమవారు పిలుస్తారు. ఓ కడపరాయా! ఆమె నములుటకు కర్పూరపలుకులు ఇయ్యరాదా? ఆమెపై పట్టువస్త్రము కప్పవయ్యా! స్వామీ! ఆమెనీకిచ్చే కప్పమేమిటో తెలియునా ఆమె కుచములేనయ్యా నీ మోవి ఆమె మోవిని కప్పివేయుటకు సిద్ధముగానున్నది. ఓ కడపరాయా! అంతవేటు నీకాలు ఆమెకాలును తాకించుచున్నది. చిలిపి పనులు వలదు స్వామీ! కడపరాయా! మావంటి కాంతల గాలమువంటి చూపులు నీపై పడినవి. మేము ఎల్లకాలములందునూ నీవారమే. నీ వలపుకత్తెలమైన మాలో మాకే కలహాలుపెట్టకయ్యా! స్వామీ! ఓ కడపరాయా! మావి నిప్పుకంకమైన వలపులయ్యా! స్వామీ! మా శరీరాలను గంధముతో నింపవయ్యా! ఓ కడపరాయా! నీవు మన్మథుని తండ్రివి. స్వామీ! నీవే నేర్చుగా తిరుమలలోనూ శ్రీవేంకటేశ్వరుడవై వెలసినావు.

★ కైలాటాలు - కలహములు ★ కందులేని - నిప్పుకంకమైన

★ కందువ - నేర్పు ★ కందర్పజనకుడు - మన్మథుని తండ్రి

సంఖ్య : 252 సంపుటము : 23 పుట: 169 రాగం : సాళంగం

14 గొల్లదాన నింతే నేను; కొంగుపట్ట దొరకొనె

యెల్లవవారరుం జూడంగాను యేమిసేతునే ||పల్లవి||

కన్నుల జంకించీని కైదండ వట్టిని
వున్నతపుకొనగోర నొత్తీని
చన్నులు చేతఁబట్టినీ సరసములాడీని
యెన్ని చెప్పినా మానఁడు యేమిసేతునే

||గొల్ల||

తీగెనవ్వు నవ్వీని తెరలోనికి రమ్మనీ
బాగుగాఁ దానే కస్తూరి పైఁబూసీని
వేగిరించి వలపులు వెల్లివిరిగాఁ జేసీనీ
యీగతి వీనిగుణము లేమిసేతునే

||గొల్ల||

మొక్కలానఁ గాఁగిలించి మోవి గంటిచేసీని
చిక్కుదీసి శిరసుపై సేసవెట్టినీ
గక్కున శ్రీవేంకటాద్రిఘనుఁ డిట్టె నన్నుఁ గూడె
యొక్కవగా మన్నించీ నేమిసేతునే

||గొల్ల|| 252

భావ పరిమళం :

ఒక గొల్లతె తనతోటివారితో కృష్ణుడు తనతో చేసిన అగడం గురించి యేకరువు పెడుతున్నది. తాను ఒక గొల్లతెవలె అన్నమయ్య విని స్వాంతన కలిగించారు. నేనేమన్నా వానిని చేపట్టగల ఐశ్వర్యవంతురాలనా? నేను ఒక సామాన్య చల్లలమ్మే గొల్లదానను అంటే. ఆ కృష్ణయ్య నాకొంగుపట్టుకొని దొరకబుచ్చుకొన్నాడే. అదీ... అందరూ చూస్తుండగా. ఇప్పుడు నేనేమిసేతునే? ఎంతైనా దొరబిడ్డకదా! నేను కాదంటే కన్నులు పెద్దవిచేసి అదిలిస్తాడు. తన కొనగోటితో గిచ్చి మరీ నన్ను వారిస్తాడు గొడవచేయవద్దని. స్తనములపై చేతులు ఆనిస్తూ సరసాలాడతాడు. ఎంత బ్రతిమాలిచెప్పినా తన పద్ధతి మార్చుకోడు. సఖీ! నేనేమి చేసేదే? స్త్రీలను పరవశింపజేయటం వానికి వెన్నతో పెట్టిన విద్యయేమో, నన్నటి మందహాసంచేసి మరీ చాటుకు రమ్మని బలవంతంచేస్తాడు. కస్తూరిని నా ఒంటిపై మెత్తుతాడు. నన్ను తొందరపెట్టి ప్రేమించాంటాడు. ఈరకమైన వీడి గుణములు మంచివో కావో కూడా తెలియటం లేదు. చెలీ! ధైర్యంతో కౌగలించుకొని పెదవులపై గంట్లుపెడతాడు. చిక్కుదీసి దువ్విసల్లేచేసి నాతలపై తలంబ్రాలు పోశాడు. చటుక్కున శ్రీవేంకటేశ్వరునిగా మారిపోయి ఘనుడైన ఆ స్వామి నన్ను గొప్పగా మన్నించాడు మరి, నేనేమి సేతునే చెలీ!

★ తీగెనవ్వు-నన్ననితీగెవలె మందహాసము ★ మొక్కలాన-ధైర్యంతో ★ జంకించి-బెదరించి

సంఖ్య : 131 సంపుటము : 23 పుట: 88 రాగం : దేశాళం

15 కొమ్ములు పదారువేలగోవిందరాజు

నిమ్మపంట వేతురా నీ వాఁటదానిని ||పల్లవి||

చేరి కొంగువట్టెనంటాఁ జెలులతోఁ జెప్పిచెప్పి
ఆరీతి నవ్వుదురా అఁటదానిని
కోరి చెమటదీసితే కొనగోరు దాఁకెనంటా
నేరము లెన్నుదురా నీవాఁటదానిని ||కొమ్ము||

సన్నలఁ జిక్కించెనంటా సాకిరులు వెట్టిపెట్టి
అన్నిటా దూరుదురా అఁటదానిని
చన్నులుసోఁకఁగ నీసరుసఁ గూచుండెనంటా
నిన్నటికి నేఁ డందురా నీవాఁటదానిని ||కొమ్ము||

జట్టిగొని కూడెనంటా సముకాన మెచ్చిమెచ్చి
అట్టె పొగడుదురా అఁటదానిని
వొట్టుక శ్రీవేంకటేశ వుర మెక్కించుకొంటివి
నెట్టన నింతసేతురా నీవాఁటదానిని ||కొమ్ము|| 131

భావ పరిమళం :

అన్నమయ్య తిరుపతిలో వెలసిన గోవిందరాజస్వామిపై చెప్పిన చక్కటి శృంగార కీర్తననాస్వాదించండి. పదియూరువేలమంది రాచకన్నెలను పరిణయమాడిన ఓ గోవిందరాజా! ఇవ్వాళ ఒక ఆడుదానిపై కోర్కెతో నిమ్మపండు ఆమెపై వేస్తావా? ఇదెక్కడి అల్లరి!! ఇప్పుడేమిచేస్తున్నావు, నీచెలులతో ఆ సంఘటనను కొంగుపట్టి మరీ చెబుతున్నావు. ఆడదానిని ఆవిధముగా నవ్వులపాలు చేయుదురా? నీవీద కోర్కెతో నీచెమటను ఒక చెలియ తన కొనగోటితో తుడిచిందని నీవు ఆడుదానిపై నేరములెన్నుతావా? ఒక ఆడుదానిని ఇవ్వాళ నిందిస్తున్నావు. దేనికో తెలుసా? నీవు సైగలు చేశావని ఒక సేవకురాలు అన్నదని కోపించినావు. నీ సరసన కూర్చొని స్తనములను తాకించినదని నేడు ఒక ఆడుదానిపై నిందిస్తావా? వశపరచుకొని నీతో కూడినదని ఒక ఆడుదానిని నిండుసభలో మెచ్చుకొంటారా? ఇదేమిపని స్వామీ! శ్రీవేంకటేశ్వరుడవై మరో ఆడుదానిని (శ్రీదేవిని) నీ ఉరముపై ఎక్కించుకొన్నావు. అందరి యెదుటా మరీ ఇలా చేస్తారా!!!

- ★ సాకిరులు - సేవలు ★ జట్టిగొని - వశముచేసికొని
- ★ సముకాన - సమక్షమున ★ నెట్టన - ఎట్టెదుట

సంఖ్య : 113 సంపుటము : 23 పుట: 76 రాగం : బౌళిరామక్రియ

16 వనితలజాడలు వద్దంటే మానరు

చనవు నీవిచ్చినదే సరివచ్చెనా ||పల్లవి||

అంకెకువచ్చినదాఁకా నాడుదురు మాఁటలు
చంకకులోనైతేనే జంకింతురు
పొంకపుగొల్లెతలను భోగించి చూచితివి
సంకెదీర నామాట సరివచ్చెనా ||వని||

సమ్మికెనయందాఁకా నవ్వుదురు నెలవుల
సమ్మతించినందుమీఁద సాదింతురు
వుమ్మడిఁ బదారువేల నొడివట్టి చూచితివి
సమ్ముకానఁ జెప్పితిని సరివచ్చెనా ||వని||

దక్కినయందాఁకానే తమకించి పైకొందురు
చిక్కితేనే కొనగోరఁ జెనకుదురు
గుక్కక శ్రీవేంకటేశ కూడి నన్నుఁ జూచి (చి?) తివి
చక్కనినావిన్నపము సరివచ్చెనా ||వని|| 113

భావ పరిమళం :

ఈ కీర్తనలో అన్నమయ్య పురుషులచిత్త ప్రవృత్తులెలావుంటాయో వివరిస్తున్నారు. ఈ స్ఫూర్తితోనే కాబోలు తరువాత వచ్చిన మన పెద్దన కవి తన స్వార్థోచిషమునుసంభవంలో వనిత తనంత తావలచి వచ్చిన చుల్కానెకాదె యేరికిన్? అన్నాడు. ఏమి పురుషులయ్యా! వీరు. వనితల జాడలు (జాడ్యము) వదలలేరు, వద్దంటే మానరు. వనితల్లారా! చనవు నీవిచ్చినవెంటనే, నీవని సరియే సుమా! పురుషులు స్త్రీ తమ స్వాధీనమైన దాకా మాటలనాడుదురు, (మంచిమాటలు చెబుతారు). చంకలోకి వచ్చారంటే చీటికి మాటికి బెదిరిస్తుంటారు. నీవు మాత్రం తక్కువ తిన్నావా? అమాయకురాళ్లైన గొల్లెతలను భోగించి వదిలేశావుకదా! నీశంక తీరిందా, నామాట సరివచ్చెనా (సరిపోయిందా లేదా.) ఈ మగవారున్నారు చూశారా, వీరు స్త్రీకి నమ్మకం కలిగే దాకా చిరునవ్వులొలికిస్తూ చెప్పినట్లు వింటారు. ఒక్కసారి స్త్రీ సమ్మతించిందంటే ప్రతిదానికీ సాధిస్తుంటారు. ఉమ్మడిగా పదియూరువేల మందిని వశంచేసికొనినావు. స్వామీ! ఈ విషయంలో నీకుసాటి యెవరు? నీ సముఖముననే ఈమాట చెప్పగలను. పురుషులు స్త్రీ తమకు దక్కినదాక తమకంలో ముంచుతారు. ఒకసారిపైబడి చిక్కితే కొనగోటితో తీసిపారేస్తారు. ఓ శ్రీవేంకటేశ్వరా! నీకు అన్నివిధాలా లొంగిపోయిన నన్ను చూశావుకదా! నామాటలు నిజంగా సరిపోయాయాలేదా?

- ★ జాడలు - జాడ్యము, జిడ్డు ★ గుక్కక - అనుమానించక

సంఖ్య : 489 సంపుటము : 23 పుట: 327 రాగం : గౌళ

17 చేకొని నీసేవలెల్లా జేసేగాని

యీకడ నిట్టె నీవు మాయింటికి రావయ్యా || పల్లవి ||

గొల్లెతలు వలచిరి కోరినట్టె సేసితివి

చెల్లనయ్య నీచేసినచేతలెల్లాను

మెల్లనే నీవంటుకోగా మేమికక గాదనేమా

ఇల్లిదివో వున్నది మాయింటికి రావయ్యా || చేకొ ||

పదియారువేలంతులపతివైతి వెమ్మె మించె

యెదురు లేదయ్య నీకు నేమిటాను

వుడుటునక జెనకకగా వోపననేమా నేము

యెదిగెం జన్ను లిదె మాయింటికి రావయ్యా || చేకొ ||

పట్టపుదేవులు ధ్దు పనులెల్లా జక్కనాయ

తొట్టుకొంటివయ్య మేలు వొమ్ము నీకును

గుట్టున శ్రీవేంకటేశ కూడితి వేంటికనేమా

యిట్టె నీపొరుగే మాయింటికి రావయ్యా || చేకొ || 489

భావ పరిమళం :

ఓ తిరుమలేశా! పూనుకొని నీసేవ చేయుటకు సిద్ధముగా వున్నాము. ఇప్పుడు నీవు మా ఇంటికి వేంచేయుము ప్రభూ! అంటున్నారు స్వామి వలపుకత్తెగా తపిస్తున్న అన్నమయ్య. స్వామీ! ఆనాడు కృష్ణుడవైన నిన్ను రేపల్లె గొల్లెతలంతా వలచారు. నీవు వారు కోరినట్లే చేసినావు. నీవు చేసిన చేతలన్నీ నీకే చెల్లినవి. లోపలున్న గదులలో మెల్లిగా నీవు మమ్మల్ని తాకితే మేము కాదంటామా అనివారు వేడుకొన్నారు. ఇదిగిదిగో ఇక్కడే మా ఇల్లు వుంది నీవు రావోయీ అని వారంతా వేడుకొన్నారు. స్వామీ! అదే శ్రీకృష్ణావతారంలో పదియారువేలమంది రాచకన్నెలకు పతివైనావు. మించిన విలాసముతో వున్న నీకు ఎందులోనూ తిరుగులేదాయెనయ్యా! అతిశయించి నీవు మమ్ము తాకితే మేము సహించమని అంటామా? స్వామీ! నిన్ను చూచి మా వక్షోజములు పొంగినవి, ఇకనైనా మా ఇంటికి రావయ్యా! ఓ శ్రీవేంకటేశ్వరా! నీపట్టపుదేవి అలమేల్మంగ నీకు పురమాయించిన పనులన్నీ చక్కబడ్డాయి. నీకు మేలుకలుగుగాక! నన్ను స్పృశించవయ్యా! ఓ ప్రభూ! నీవు కూడితే ఎందుకు అని అంటామా? ఇదిగో నీపొరుగుననే మా ఇల్లువున్నది కదా! త్వరగా మా ఇంటికి రావయ్యా!

★ తొట్టుకొంటివి - స్పృశించితివి ★ ఉదటున - ఉద్ధతితో

సంఖ్య : 347 సంపుటము : 23 పుట: 232 రాగం : శ్రీరాగం

18 ఇంతి చెలువం బెంచ నితరులకు వసమౌనా

ఇంతయునుం దలపోసి యెరిగించవలదా || పల్లవి ||

చిగురైనమోవిపై చిలుకవోట్లు నిందె

తగుం గోవిలకుంకాక తనకేల

మొగమైనతామరకు మొగి విచారము లేదు

తగవు లివి యేర్పరచి తా దిద్దవలదా || ఇంతి ||

వలుదజక్కవచన్నుల వంకలచంద్రులు వొడమె

జలధందుం గాక ఇచ్చట నమరునా

కలికిమేనైనతీగకు విచారము లేదు

తలకొన్న యీతగవు తా దిద్దవలదా || ఇంతి ||

మఠి గజకరపుండల నఠీదిం బగడపులతలు

అఠెంట్లందము గాక అందుకేలా

యెఠిగి శ్రీవేంకటేశు కీచారము లేదు

తఠింకూడీ నీతగవు తా దిద్దవలదా || ఇంతి || 347

భావ పరిమళం :

అన్నమయ్య ఈ శృంగార కీర్తనలో దేవి సోయగాలను చమత్కారంగా వర్ణిస్తున్నారు. ఆస్వాదించండి. ఈ ఇంతి సోయగము నెంచ ఇతరులకు సాధ్యమవుతుందా? ఇదంతా ఆలోచించి స్వామికి యెరిగించవలదా? అని చెలికత్తెలు ఆలోచిస్తున్నారు. ఈ జవ్వని మోవి (అధరము) పైచిలుకగాట్లు కనబడుచున్నవి. కోకిలలు కంగారుపడుతున్నాయి. తనకు ఈ విషయం పట్టదా? ఈమె ముఖము తమకన్నా అందమైన పద్మములావున్నదని తామరపూవులు తత్తరపడుతున్నాయి. మరి ఈ తగవు దిద్దే బాధ్యత స్వామిపైననే వున్నది. ఈమె స్తనములు జక్కుపిట్టల జంటవలెనున్నవి. అంతటి సొంపైన చనుగపై చంద్రవంక గుర్తులు స్వామిపనికాక మరేమి? జలధిలో వుండాల్సిన చంద్రరేఖను దేవి కుచములపైచూచి కలికిమేను లతవలె వున్నదని లత విచారపడుతున్నది. ఇప్పుడీ చంద్రవంక, లతల తగవు శ్రీనివాసుడే సర్దుబాటు చేయాలి. ఆ భామిని పూరువులు గజకరములవలె బలిష్ఠమైనవి. కాళ్ళు పగడపుతీగలవలెనున్నవి. ఆ రెండిటి అందముగాక మరొక అందముంటుందా? ఈ శ్రీవేంకటేశ్వరునికే విచారము లేదు. మరి ఈ తగవులన్నీ తానే పరిష్కరించాలి కదా!

★ కోవిలకు - కోయిలకు ★ గజకరము - ఏనుగు తొండము

సంఖ్య : 183 సంపుటము : 23 పుట: 123 రాగం : దేవగాంధారి

19 కొలడులుమీరినగోవిందా

పలుదెఱగుల మతి పరగీఞ్జమ్మీ

||పల్లవి||

యేలితి వప్పుడే యిల్లాండ్రంగా

గోలతనముగలగొల్లెతల

అలఁ గాచితివి ఆఁబోతువలెనే

పాలించ మనసు పారీఞ్జమ్మీ

||కొలఁ||

పెట్టితి సేసలు పెండ్లికూఁతులఁగా

వొట్టి యచ్చరల కొకమాటే

చుట్టితి పెంచముసోగ నెమలివలె

పెట్టనెమళ్ళను బెరిసేవుసుమ్మీ

||కొలఁ||

కలసితివి శ్రీవేంకటేశ మమ్మిటు

లలిఁ బట్టపునతుల మనుచును

యెలమి యమునలో నీఁదులాడితివి

పొలసి యాఁడుమీలఁ బొందేవుసుమ్మీ

||కొలఁ|| 183

భావ పరిమళం :

ఈ శ్రీకృష్ణ గీతికలో అన్నమయ్య వింత విన్నపం స్వామికి చేస్తూ సావధానుడవైయుండమని హెచ్చరిక చేస్తున్నారు. హద్దులు మీరిన గోవిందుడా! నరులమనస్సు పరిపరి విధముల వశము తప్పుతుంది. జాగ్రత్త సుమ్మీ! చిరుయౌవనమునాడే గొల్లెతలందరితో మగనివలె యేలితివి. పాపం వారి గోలతనము (బేలతనము) అవకాశంగా తీసికొని, ఆవులు గాచిన నువ్వు వారిపల్ల ఆబోతువైనావు. మరి అవకాశం దొరికితే మనస్సు పరుగులు పెట్టడా ప్రభూ! అప్పురసలుకూడా నీతో ఒక్కసారి రమిస్తే బ్రతుకులు ధన్యమని రేపల్లె గొల్లెతలై జన్మించారు. దేవాంగనలను పెండ్లికూతుళ్ళుగా చేసికొని వారి కోరిక దీర్చి పెళ్ళితలంబ్రాలు వారి శిరసుపై పోసినావు. సొగసైన నెమలివలె పింఛము ధరించెడివాడవు. ఆడు 'నెమళ్ళు' ఆకరించబడితే వదలనే వదలవు. జాగ్రత్త సుమ్మీ! నేడు శ్రీవేంకటేశ్వరుడవై భక్తిగల వనితలనందరినీ యేలితివి. మమ్మల్నే కదా! ఆనాడు యమునలో నీపట్టపురాణులమని ఈదులాడుతూ మురిపించినావు. ఈ మాటవిని అడుచేపలన్నీ ఆశపడి వెంటబడితే యేమయేది స్వామీ? జాగ్రత్తసుమా!

★ బెరిసేవు - పొందేవు ★ కొలడులుమీరిన - హద్దులు మీరిన

సంఖ్య : 69 సంపుటము : 23 పుట: 47 రాగం : భైరవి

20 వెన్న వట్టుకొని నేయి వెదకనేల
కన్నప్పుడే రమణుని గాంగిలించుకొనవే ||పల్లవి||

మంతనము లాడియాడి మరి యెడమాటలేల
చెంత నొక్కటైనమీఁద సిగ్గులేలా
సంతోసమైనవెనక సారె విచారములేల
కాంతరో విభుని మెచ్చి కాంగిలించుకొనవే ||వెన్న||

కన్నులఁ జూచి పతి చకఁ (చక్క?) దనా లడుగనేల
ఇన్నియు నేరిచి బయల్పడనేల
మన్ననలు చేకొని మఱఁగున దాఁగనేల
కన్నెవైతేనే మితనిఁ గాంగిలించుకొనవే ||వెన్న||

ననుపు తొనగూడితే మనసు సోదించనేల
తనిసి యాసానలు దప్పఁగనేల
యెనసె శ్రీవేంకటేశుఁ డింతలోనె నిన్ను మెచ్చి
ఘనుఁ డీతని నేపొద్దా గాంగిలించుకొనవే ||వెన్న|| 69

భావ పరిమళం :

అన్నమయ్య చెప్పిన ఈ మధుర కీర్తనలో తాను నాయిక చెలికత్తెయై దేవికి నచ్చజెబుతున్నారు. ఓ దేవీ! వెన్న చేతిలోవుండగా యెవరన్నా నేయి యొక్కడ దొరుకుతుందా అని వెదుకుతారా? నీ రమణుని కాంచిన వెంటనే కౌగలించాలి కాని మీనమేషాలు లెక్కిస్తే ఎట్లాగమ్మా? దేవీ! నీసలహారులతో తెగ మంతనములాడి, ఇప్పుడీ పెదసరం మాటలు దేనికమ్మా? స్వామినీచెంత చేరినాక ఏకాంత సేవలో సిగ్గులేనమ్మా? సంతసించవలసిన అవసరమున విచారములెందుకమ్మా? నీవంటే ఇంత మక్కువగల నీకాంతుని మెచ్చుకుంటూ కౌగలించవమ్మా! దేవీ! నీ కనులయెదుట కనబడుతున్నవానిని చూస్తూ కూడా నీవిభుడు యెంత చక్కనివాడని నన్నడుగుతావేమమ్మా? ఇన్ని నా సలహాలు విన్నాక కూడ వ్యర్థమైన ఆశలు మానవేమమ్మా? స్వామి నీపై ఇంత మన్నన చూపిస్తుంటే నీవు చాటు మాటున వుండనేలనమ్మా? నీవు కన్నెపిల్లవనే సంకోచమువదలివైచి స్వామిని కౌగలించవమ్మా! దేవీ! నీ మనస్సులో ఆయనపై అనురాగం అతిశయిస్తుంటే ఆయన అనుమానంతో సోధించేవేలనమ్మా? తృప్తి పొందిన వెనుక గూడా అధికముగా ఆశపడతావేమమ్మా! శ్రీవేంకటేశుడంతటి దేవదేవుడు నిన్ను మెచ్చుకొన్నాడు. ఘనుడైన స్వామిని యేపొద్దనైనా గుచ్చికౌగలించాలికానీ, దిక్కులు చూస్తారుటమ్మా?

★ బయల్పడనేల - వ్యర్థమైన ఆశకు ఏల తావిచ్చెదవు ★ తనిసి - తృప్తిపడి
★ ఆసానలు - అధికమైన ఆశలు

సంఖ్య : 92 సంపుటము : 23 పుట: 62 రాగం : రామక్రియ

21 ఏడనుండి వచ్చినాడే యీడకుఁ దాను
వీడెమిచ్చిఁ జూడవే వేసాలవాఁడు ||పల్లవి||

వెలలేనివలపులవేడుకకాఁడు
కలికితనాలమంచిగయ్యాళివాఁడు
చలమరిసరసాలజూజరకాఁడు
చెలువుఁడు వీఁడుగదె శ్రీవేంకటేశుఁడు ||ఏడ||

కొనబుతనాలతోడికోడెకాఁడు
నినుపునవ్వులునవ్వేనీటులవాఁడు
వొనరినవరముల వుదారికాఁడు
చెనకులవాఁడుగదె శ్రీవేంకటేశుఁడు ||ఏడ||

గొల్లెతలమానములకొల్లకాఁడు
పిల్లదొరులూఁదేటిపిన్నవాఁడు
యెల్లగా నలమేల్మంగనేలినవాఁడు
చెల్లుబడి వీఁ(వా?)డుగదె శ్రీవేంకటేశుఁడు ||ఏడ|| 92

భావ పరిమళం :

శ్రీవేంకటేశ్వరునిపై శృంగారగీతిక వినిపిస్తున్నారు అన్నమయ్య. తనవిదీరా ఆస్వాదించండి. చెలికత్తెలు ఒకరితో ఇంకొకరు చెప్పుకొంటున్నారు. తాను యొక్కడనుండి ఇక్కడకు వచ్చినాడే? ఈ వేషాలమారివాడు నిజంగా మన దేవిని వలచినాడా లేక దొంగవేషాలు వేస్తున్నాడా? కాస్త ఇతనికి తాంబూలమిచ్చి ఆహ్వానించండి. ఏమవుతుందో చూద్దాము. ఏ వెలకూ తులతూగని వలపులవేడుకకాడు వీడేనేమో? నేర్పరితనములో మంచి దిట్టవలెనున్నాడు. సరసముగా వసంతోత్సవాలలోకూడా వీడు గొప్ప పట్టుదలకలవానిలా అనిపిస్తున్నాడు. ఇతనే శ్రీవేంకటేశ్వరుడట. వీడు సొగసరివాడుకదే! ఈ కోడెగానికి విలాసము వెన్నతో పెట్టిన విద్య? ఈ నీటుగాక, నిండుగా చిరునవ్వులొలికించువాడు. ఒనగూడెడి వరములియుటలో ఈయన బహు ఉదారవంతుడు. ఈ శ్రీవేంకటేశ్వరుడు విపరీతంగా నొక్కులు నొక్కుతాడు. ఈ మహాసభావుడే తన శ్రీకృష్ణావతారములో రేపల్లెలోని గొల్లభామల మానములు దోచుకొన్న కొల్లగాడు. ఈ పిల్లగాడు మురళి వాయిచడంలో దిట్ట. దేవి అలమేల్మంగను యేలుకొనే పెనిమిటియైన ఈ శ్రీవేంకటేశ్వరుడు గొప్ప చెల్లుబడిగలవాడు.

★ కొనబుతనం-విలాసము ★ నినుపు-నిండు ★ ఉదారికాడు-ఉదారవంతుడు
★ ఒనరిన-ఒనగూడెడి ★ పిల్లదొరులు-మురళి ★ కలికితనము-నేర్పరితనము

సంఖ్య : 108 సంపుటము : 10 పుట: 62 రాగం : దేశాళం

22 ఏమి మందు గద్దె యింతులాల యీ!
రామకుం దిరుపతి రాముండే మందు ||పల్లవి||

వెలసెటివిరహాన వేంగెటియింతికి
చెలియలాల యేమి సేతమే
చలివేడివలపుల చవి గన్న యీపెకు
నలపించిన తనవరుండే మందు ||ఏమి||

పొదిగొన్న తమకానం బొరలెటి కాంతకు
చెదరక మన మేమి సేతమే
వుడుటూం గోరికల నొనరెటి యీపెకు
మదిలోపలి తనమగండే మందు ||ఏమి||

పొల్లవోని యాసం బొరలెటి మగువకు
చెల్లం బో మన మేమి సేతమే
కొల్లగా రతి నింతిం గూడినాం డీపెకు
నల్లని శ్రీవేంకటాభుండే మందు. ||ఏమి|| 108

భావ పరిమళం :

తాళ్ళపాక చినతిరుమలయ్య చెప్పిన శృంగార కీర్తననాస్వాదించండి. ఈ దేవి తిరుపతి రాముని (కోదండరాముడు) పట్టమహిషి జానకీ దేవి. పతి యేవో రాచకార్యాలపై తిరుగుతుంటే ఈమె విరహంలో వేగిపోతున్నది. చెలికత్తెలకు యేమి చేయాలో తోచటం లేదు. వాళ్ళిలా అనుకుంటున్నారు. ఓ ఇంతులారా! ఈ జన్మనికి ఏమి మందు కలదే? ఈమెకు తిరుపతి రాముడే మందు అని భావిస్తాము. ఓ ఇంతులారా! బయల్పడిన విరహమున వేగిపోవుచున్న ఈ తరుణికి యేమి చేయుదుమే? సుఖదుఃఖములను రెంటినీ అనుభవించిన వలపులను రుచి చూచిన ఈమెకు తనని రతిలో అలిసిపోవునట్లు చేయగల తన పతియే మందు. అతిశయించిన తన్మయత్వము ముప్పిరిగొన్న ఈ ఇంతికి యేమిచేయుదమే? పెల్లుబికిన కోర్కెలతో ఒప్పేటి ఈమెకు, మదిలోపల నిలిచిన తన మగడే మంచి మందు. చెడిపోని తన ఆశలలో తేలియాడే ఈ మగువకు హతవిధి! మనమంతా ఇప్పుడేమి సేయగలమే? సమృద్ధముగా రతులలో తేల్చి ఈ ఇంతిని గూడుటకు తిరుమల వేంకటాభుండే దివ్యమైన మందు.

★ చలివేడివలపులు - సుఖదుఃఖములనిచ్చు ప్రేమలు ★ రామ - శ్రీ

★ పొల్లవోని - చెడిపోని ★ ఉడుట - విజృంభించిన

సంఖ్య : 87 సంపుటము : 10 పుట: 50 రాగం : హిందోళం

23 పాలు దాగె వెన్న దినె బానల పెరుగు జుట్టె
సోలి కాంగులనేతులు చూరలాడె నమ్మా ||పల్లవి||

చిన్నవాని ఆరడి సేసినట్లు వుండుంగాని
యెన్నెన్నిపోకిళ్లం బోయ్యా యీకృష్ణుండు
కన్నెలు ముద్దాడం బోతే గంటి సేసి మోపు లెల్ల
తన్నుం గానట్లున్నాండు దయ్యపువాండమ్మా ||పాలు||

తగినపసిబిడ్డనిం దతిగొన్న ట్టుండుం గాని
యెగసక్కె లెన్ని నేర్చె యీగోవిండుండు
మగువ లెత్తుకొంటేను మరి గోళ్ళవెట్టి తానె
తగవులు చెప్పెం గతలకారోయమ్మా ||పాలు||

పలుదూరులు బాలునిపైఁ జెప్పిన ట్టుండుం గాని
కలికివాండమ్మ శ్రీవెంకటనాథుండు
చెలులు కాంగిలించితే సిగ్గు వీడం గూడి కూడి
వలపించినాండు యెటువంటివా డోయమ్మా. ||పాలు|| 87

భావ పరిమళం :

చినతిరుమలయ్య పాడిన శ్రీకృష్ణామృతం ఆస్వాదిద్దాం. ఈ చిన్నారి కృష్ణయ్య అల్లరినేమని చెప్పుదుమమ్మా! వీడు తాగినన్ని పాలు తాగి, తిన్నంత వెన్న తిని, జుట్టువలసిన పెరుగంతా జుట్టి, మేము కాగులలో కాచి దాచుకొన్న నెయ్యింతా వ్యర్థపరచినాడే వోయమ్మా! మేమంతా కావాలని చిన్నపిల్లవాడిని అల్లరి పెట్టినట్లుంటుంది కానీ ఈ కృష్ణుడు యెన్నెన్ని పోకిళ్ళు పోతాడమ్మా! కన్నెపిల్లలు వీడు ముద్దొస్తున్నాడని ముద్దుపెట్టుకొనబోతే మా అధరములపై గాట్లుపెడతాడమ్మా! ఇప్పుడు చూడండి మాట్లాడుతున్నది తనగురించికానట్లు యెలావున్నాడో! ఒట్టి దయ్యపు పిల్లవాడమ్మా!! ఓయమ్మా! మేము చిన్నవాడిపై అధికముగా చెప్పినట్లుంటుంది గాని ఈ గోవిండుడు యెన్ని యెకసక్కెములు నేర్చినాడో తెలియునా? చిన్నపిల్లవాడని స్త్రీలు మురిపెంగా యెత్తుకుంటే తన గోళ్ళతో గిచ్చి యేవేవో కథలు చెప్పి తగవులు పెడతాడమ్మా! మేము బాలునిపై నిందవేసినట్లుంటుంది కాని, ఈ శ్రీవేంకటేశ్వరుడు మిక్కిలి నేర్పరియమ్మా! చెలులు తనను కౌగలించుకొంటే సిగ్గు వీడునట్లు కూడి వలపించుకొంటాడు. ఎటువంటివాడే, వోయమ్మా!

★ చూరలాడే - వ్యరం చేసినాడే ★ ఎగసక్కెము - పరిహాసము

సంఖ్య : 80 సంపుటము : 10 పుట: 46 రాగం : మాళవిగౌళ

24 బెల్లపుమాంటల చెల్లపిళ్లరాయండా నీకుఁ
జెల్లనయ్య యేమైన చెల్లపిళ్లరాయండా

పేలరిమాంటల లాడేవు పెద్దతనమా యిది
పీలిచుంగుతోడి చెల్లపిళ్లరాయండా
కాలు దాఁకించినప్పుడె కళలంటె నిఁక నేల
చేలకొంగు వట్టేవు చెల్లపిళ్లరాయండా

యీతల నాకుఁ బరచే వింతటిదొరవు నీ
పీతాంబరము చెల్లపిళ్లరాయండా
ఘాతల నీగోరు దాఁకి కరఁగితి నిఁక నే నీ
చేతిలోని దాన నింతె చెల్లపిళ్లరాయండా

నెట్టన దేవరవంటి నీమేనిసొమ్ము నాకుఁ
బెట్టేవుగా చెల్లపిళ్లరాయండా
గట్టిగా నన్ను శ్రీవేంకటనాథుఁడవై కూడి
చిట్టకాలు సేసేవు చెల్లపిళ్లరాయండా.

భావ పరిమళం :
కడప జిల్లా నందలూరి గ్రామంలో వెలసిన సౌమ్యనాథస్వామిని చెల్లపిళ్లరాయుడని జానపదులు వ్యవహరిస్తారు. చినతిరుమలవార్యులవారు కూడా చెల్లపిళ్ల రాయుడనే కీర్తిస్తున్నారు. చెల్లపిళ్ల అంటే ముద్దు బిడ్డడు అని అర్థం. ఓ చెల్లపిళ్ల రాయుడా! బెల్లము వలె తీయనైన మాటలవాడివి. అవి యెటువంటివైనను చెల్లుబడి చేయించుకోగల దిట్టవు నీవు. ఓ చెల్లపిళ్లరాయుడా! వట్టి వదరుబోత మాటలు అంటావు. ఇది పెద్దమనిషి పనికాదు స్వామీ! నెమలి పింఛమునలంకరించుకొన్న అందగాడివి. కాలు తొక్కించి పెళ్ళాడినప్పుడే నీకు అన్ని కళలు వచ్చినవి. ఇప్పుడు చీరకొంగు వదలమన్నా వదలవు. పీతాంబర ధారివైన చెల్లపిళ్లరాయుడా! ఇంటి దొరవు కదా! ఈ విధంగా నాకు వ్యభిచారదోషం అంటగడుతున్నావు. చురుక్కుమనే నీ గోటి తాకిళ్లకు ఇక నేను కరిగిపోయాను స్వామీ! ఇక అంతే, నీ చేతిలోని దాననై పోయానయ్యా! ఓ చెల్లపిళ్లరాయుడా! మా యెదుటనే వున్న దేవుడవు నీ ఒంటిపైనున్న ఆభరణాలు నాకు పెట్టెదనంటావేమయ్యా! నీవే శ్రీవేంకటనాథుడవై నన్ను గట్టిగా కూడితివి. శృంగారచేష్టలు చేస్తావయ్యా! చెల్లపిళ్లరాయుడా!

★ పేలరి - వదరుబోతు ★ ఘాతలు - దెబ్బలు ★ చిట్టకాలు - శృంగార చేష్టలు

సంఖ్య : 71 సంపుటము : 10 పుట: 41 రాగం : రామక్రియ

25 కాంతాళిం చాడినమాంట గాదు సుమ్మీ వో విభుఁడ
దొంతిమాయలఁ జిక్కఁగ దొరలకుఁ జెల్లునా

వేడుకతో నీ వాపె వెంట వెంటఁ దిరుగఁగా
చీడెలలో నెల్ల నాకు సిగ్గాయరా
యీదు లేని వలపు ని న్నెరఁగని దింతే కాక
తోడనె యీ పను లెల్ల దొరలకుఁ జెల్లునా

వొయ్యనె నీ వాపెకు వూడిగాలు సేయఁగాను
నెయ్యపు నా కపు దెంత నెగు లాయరా
గయ్యాలితమి నీకు కన్నులఁ గప్పెఁ గాక
తొయ్యలికి నింత లోఁగ దొరలకుఁ జెల్లునా

ఆసపడి నీ వాపెకు అట్టె కొలువు సేయఁగా
యీసున నాకునుఁ గోప మెంత వచ్చెరా
కోసువానిపల్లెలోనఁ గూడి శ్రీవేంకటనాథ
తోసిపోవైతివి యింత దొరలకుఁ జెల్లునా.

భావ పరిమళం :
చినతిరుమలయ్య, కోసువానిపల్లెలో వెలసిన వేంకటేశ్వరునిపై చెప్పిన ఈ కీర్తనలో నాయిక స్వామితో అనునయంగా నచ్చజెబుతున్నది. కాంతాళించి అంటే కోపము ఈర్ష్యలతో వశురాలై అని అర్థం. ఓ విభుడా! ఇవి నేను కోపముతోనాడిన మాటలు గావు. నీవు దొరవు. ఇట్లు అధికమైన మాయల జిక్కి హద్దులు మీరుట దొరలకు చెల్లునా స్వామీ! నేను చెప్పేది వినుము ప్రభూ! స్వామీ! నీవు వేడుకతో ఆ పడతి వెంట వెంట తిరిగితే నా చెలియలముందు నాకెంత తలవంపులుగా వుంటుంది. మీ ఇరువురికి యీడాజోడూ కుదురుతుందా. అట్లా కుదరని వలపుయెంత యెబ్బెట్టుగా వుంటుంది? దానికి తోడు ఇటువంటి పనులు దొరలకు చెల్లునా, స్వామీ! ప్రభూ! నీవు సుతారముగా ఆమెకు ఊడిగాలు చేస్తుంటే నా శోభ యెంత దెబ్బతింటుందో ఆలోచించు. ఆ గయ్యాలి దానిపై నీకున్న భ్రమ నీ కన్నులను కప్పేసిందేమో? అంతకాక ఒక ఆదుదానికి ఇంత లొంగిపోవటం దొరలకు చల్లునా స్వామీ! నేనింత నచ్చజెప్పినా, నీవామెపై ఆశపడి నీ కొలువుకు పిలిచావు. ఈర్ష్యతో నీపై కోపము నాకెంతవుంటుందో ఆలోచించు. కోసువాని పల్లెలో ఈ ఇంతితో కూడినాడేమో ఈ శ్రీవేంకటేశుడు అనుకున్నా, ఈ విషయం ఇంతటితో తోసిపోవైతివి. దొరలకు ఇది చెల్లునా ప్రభూ! ఆలోచించు.

★ తొయ్యలి - స్త్రీ ★ ఈడులేనివలపు - వయస్సు సరితూగని ప్రేమ

సంఖ్య : 107 సంపుటము : 10 పుట: 62 రాగం : మాళవగౌళ

26 నీవెక్కుడో ఆపె నీకంటె నెక్కుడో

రావయ్య తిరుపతి రఘురామచంద్ర

||పల్లవి||

తుమురుగ దనుజులం దోలి తొప్పర లాడి

అమరంగ గెలిచితి నందువు (వు?)

మమతతోడుత నిన్ను మదనయుద్ధమునందు

రమణి నిన్ను గెలిచె రఘురామచంద్ర

||నీవె||

తవిలి శివుడు కాశిం దారకబ్రహ్మ మని

యీవల నిన్నుపదేశ మియ్యంగా

నవమై శ్రీవేంకటనాథ మరుతంత్రము

రవళి నీ కీపె యిచ్చె రఘురామచంద్రా.

||నీవె|| 107

భావ పరిమళం :

చినతిరుమలయ్య తిరుపతిలో నెలకొన్న రఘురామచంద్రునికి తన తాత అన్నమయ్య శైలిలో శృంగార కీర్తన వినిపిస్తున్నారు. మన్మథుని జనకుడైన శ్రీవేంకటేశ్వరుడి వద్ద మదన తంత్రములలో అనాదిగా శిక్షణబొంది నేడు సీతమ్మయై నీకీపె యిచ్చినదేమో, ఆ కిటుకులు అని చలోక్తి విసురుతున్నారు. తాతగారివలె సరసుడే. ఈ శృంగార కీర్తననిప్పుడు ఆస్వాదించి తాళ్ళపాక వారి సేవలను స్మరించండి. ప్రభూ! నీవెక్కువైనవాడవో లేక ఆమెయే యెక్కువైనదో తేల్చుకొందువుగాని ఇక్కడకు రావయ్యా తిరుపతి రఘురామచంద్రా! ఓ రఘురామచంద్రా! దానవులను నుగ్గునుగ్గు చేసి తీవ్రమైన క్షోభకు గురిచేసినావు. అన్నీ అమరినందువల్ల గెలిచితి నంటివి. బాగు, బాగు. కానీ అనురాగంతో రక్తపాతమేమీ లేక మదన యుద్ధములో ఈ రమణి నిన్ను గెలిచినది కదయ్యా! రఘురామచంద్రా! శంకరుడు కృతనిశ్చయుడై కాశీనగరములో తారకమంత్రము వుపదేశించి జీవులకు ముక్తిని ప్రసాదిస్తాడని పురాణాలు చెబుతున్నాయి. అది నిజమే కానీ ఓ శ్రీవేంకటనాథా! అనాది కాలంలోనే ఆమె నీ తరుణి అయినప్పుడు ఈ మదన తంత్రములు నేర్చి నేడు నీకిచ్చినదేమోనయ్యా! తిరుపతి రఘురామచంద్రా!

★ తుమురుగ - పొడిగ ★ తొప్పరలాడు - క్షోభపడు

★ మదనయుద్ధమున - రతికేళిలో ★ తవిలి - కృతనిశ్చయుడై

★ మరుతంత్రము - మన్మథతంత్రము ★ రవళి - శబ్దము

సంఖ్య : 81 సంపుటము : 10 పుట: 46 రాగం : కన్నడ బంగాళం

27 బాలుండు సేసెటి పనులా

వోల వేయవచ్చీ నోయమ్మా

||పల్లవి||

చన్నులపైఠె జెయి చాచీనే యివి

చిన్నవాండ్రు చేతలా

కన్నులు గిరిపీ గామి డై

వున్నాం డిప్పుడు వోయమ్మా

||బాలుండు||

పస నీమోవిపైఠె బల్లు సోకించీ

పసిబిడ్డలబాగులా

కొసరుమాంటల గో రంటి విడె

మొసంగీ నిప్పుడె కో (వో?) యమ్మా

||బాలుండు||

నిందారం గాంగిట నించీనే యివి

కొండుకబిడ్డలగుణములా

వెండిం బైడి నిచ్చి శ్రీవేంకటనాథుండు

వుండుండి ననుం గూడెనోయమ్మా.

||బాలుండు||

భావ పరిమళం :

శృంగార కీర్తనలను ఇంత మధురంగా తేలిక భాషలో చెప్పటం చినతిరుమలయ్య ప్రత్యేకత. గోపికలు యశోద దగ్గర పితూరీ చేస్తున్నారు. ఓయమ్మా! యివి బాలుడు సేసేటి పనులటమ్మా. మేము యమునలో స్నానం చేస్తుంటే జలకాలాడుదాము రమ్మని బలవంతం చేస్తున్నాడు. ఇవి చిన్నపిల్లల చేష్టలా! పోనీ జలక్రీడలాడి సరిపెట్టుకోడు, యేదో నెపంతో మా కుచములపై చేతులు వేస్తాడు. ఇవి చిన్నవాళ్ళ పనులా? వీడు గయ్యాళితనముతో మమ్మల్ని చూచి కన్నుగీటుతాడమ్మా! ఇదిగో ఇప్పుడు నీ యెదుటనేవున్నాడు ఏమిచేస్తావో చేయవమ్మా! ఓ యశోదమ్మా! వీడు యెంత సామర్థ్యం గలవాడో మా మోవిపై వీడు చేసిన దంతక్షతములే కథనంతా చెబుతాయి. పసిబిడ్డలకీ పనులు బాగుంటాయా నీవే చెప్పు. తన వాంఛ తెలిపేటట్టుల మాట్లాడుతూ గోళ్ళు తాకించి మరీ మాకు తాంబూలమునిస్తాడు. ఇప్పుడే ఈ పనులు మొదలుపెట్టాడేవోయమ్మా! ఓ యశోదమ్మా! నీ చిన్న బిడ్డడు మాకు బిగి కౌగిలినస్తాడమ్మా! ఇవేమిగుణాలమ్మా? పోనీ శ్రీవేంకటేశుడైన తన గుణము మానలేదు. కావలసినంత వెండి బంగారం ఇస్తానని నన్ను కూడినాడేవోయమ్మా!

★ ఓలవేయవచ్చీ - జలకాలాడెదమనివస్తాడు ★ పస - సామర్థ్యం

★ కొసరుమాంటలు - వాంఛతెలిపే ★ కొండుకబిడ్డలు - చిన్నబిడ్డలు

సంఖ్య : 69 సంపుటము : 10 పుట: 40 రాగం : వరాళి

28 మాటకు మాంటె యాడి మంచితనము సేయక
నీటున సరసమాడ నేడు నాకు జెల్లనా ||పల్లవి||

ఘనుడవంటా నీకు గానుక చేతి కిచ్చితే
యెనసి నీ వాపెచేతి కియ్యక దగునా
ననిచి నీనేరమా నానేర మింతే కాక
నిను దొర వని నమ్మి నేస్తము సేసినది ||మాటకు||

కాంతుడ వనుచు నావుంగరము వేలక బెట్టితే
అంతలో నాపె కిచ్చితి వది దగునా
అంతయు నీకడమలా అది నాకడమ గాక
వింత లేనిపొందు నీతో వేడుకక జేసినది ||మాటకు||

హితవరి వని నీతో నేకతము చెప్పితేను
అతివతో జెప్పితివి అవురా నీవు
కతకారి శ్రీవేంకటనాథ నన్ను గూడి
బతిమివట్టు కుండంగా బా సదుగం జెల్లనా ||మాటకు|| 69

భావ పరిమళం :

చింతిరుమలయ్య నివేదించిన ఈ సరసకీర్తనలో నాయిక యేమంటున్నదో వినండి. స్వామీ! నేడు నాకు, నీ మాటకు మాట బదులిచ్చి మంచి తనముగాలికి వదిలేసి నీటుతనముతో సరసమాడుట భావ్యమేనా? అట్లా అతివలు చేస్తే చెల్లనా? స్వామీ! నీవు ఘనుడవని, తగిన కానుకలు నీచేతికిస్తే నీవేమి చేశావు? వాటిని ఆమె చేతిలో పెట్టావు. ఇది నీకు తగునా స్వామీ! ఇందు నీ నేరమేమీ లేదు. నీవు దొరవని నిన్ను నమ్మిన నేరము నాదేనయ్యా! ప్రభూ! నా పతివి నీవేనని నమ్మి నావుంగరము నీ వేలికి పెట్టితిని గదయ్యా! నీవు నేడు స్వయంగా ఆమె వ్రేలికి బెట్టినావు. ఇదంతా నీ లోపము కాదయ్యా స్వామీ! నాదే లోపము. నీతో నేను చేసిన పొందులో నీకు కొత్తదనం లోపించింది. అంతేనయ్యా! నీవే నాకు హితుడవని నీతో ఏకాంత సేవకు ఒప్పుకొన్నాను. ఔరా!! అప్పుడే ఆ విషయం ఆమెకు చేరవేశావే? ఓ శ్రీవేంకటనాథా నీవెంత గొప్ప కథలు చెప్పేవాడివైనా నిన్ను నమ్మిన నాకుమాత్రం హితుడవై నన్ను కూడినావు. నిన్ను బ్రతిమిలాడి పట్టుకొని వుండాలిగాని బాసలు చేయించుకొంటే చెల్లుతుందా, ప్రభూ!

★ కడమ - లోపం ★ కతకారి - కథలు చెప్పువాడు

సంఖ్య : 68 సంపుటము : 10 పుట: 39 రాగం : దేశాళం

29 కాంతుడు మరునియాజ్ఞ కడవలేక డింతే కాక
కొంతైన నెరంగడా కోన చెన్నరాయుడు ||పల్లవి||

వలపు నిలుప లేక వనితకు మొక్కె గాక
సొలసి వాం డటువంటి సుద్దులవాండా
చెలిమి విడువ లేక చెయిపూత యిచ్చె గాక
కొలమున నేమి తక్కువవాండా ||కాంతుడ||

ఆసలు మానంగ లేక ఆకు మడి చిచ్చె గాక
వేసాల వాం డటువంటి విద్యలవాండా
బాసలు దప్పంగ లేక బడినె తిరిగె గాక
యీసున దొరతనము లెఱంగనివాండా ||కాంతుడ||

పొందు విడువంగ లేక పొత్తున భుజించె గాక
అందగాం డాతం డెంగి లంటేవాండా
అంది శ్రీవేంకటనాథుం డాపెం గూడితే నేమి
చందముగా నాతోడి సమరతి మానేనా. ||కాంతుడ|| 68

భావ పరిమళం :

కోన అనేగ్రామంలో నెలకొన్న చెన్నకేశవునిపై శృంగార గీతిక వినిపిస్తున్నారు చింతిరుమలయ్య. ఈ శ్రీకాంతుడు కూడా మదనుని ఆజ్ఞనతిక్రమించలేదు. ఈ కోన చెన్నరాయుడు ఇంతకూడా యెఱుగడా? అసలు ఈ చెన్నకేశవుడు చేసిన తప్పేమిటి? తన వలపు నిలుపుకోలేక ఆ వనితకు మొక్కెనాడు అంతేకదా! వాడు అటువంటి సుద్దులకు (వింత కథలకు) తావిస్తాడా? ఆమె నడచుటకు కష్టపడుతున్నదని తన చేతిని వూతగా ఇచ్చాడు. అంతమాత్రం చేత కులము తక్కువవాడయ్యాడా యేమి? ఆమె అంటే కలిగిన ఆసక్తి వల్ల తమలపాకు మడిచి తాంబూలం ఇచ్చి తన అంగీకారం తెలిపివుంటాడు. అంతెకాని వెళ్లి వేసాలు వేసేవాడా యేమి? లేక అటువంటి టక్కులమార విద్యలు తెలిసినవాడా యేమి? ఏదో ఆమెకిచ్చిన బాస వలన ఆమె చుట్టూ తిరుగుతున్నాడేమో? అతను దొరబిడ్డ. దొరతనము తెలియనివాడా యేమి? ఆమెపై మమకారంవల్ల నేడు ఆమె పొత్తున భుజించాడు. అతను త్రిజగన్మోహనుడే. ఎంగిలి కూటికి ఆశపడేవాడాయేమి? ఈ శ్రీవేంకటనాథుడే ఆ చెన్నరాయుడూను. ఈమెను (అన్నమయ్యను) గూడితేనేమి. వాడెన్నటికి అలమేల్మంగపతియే కదా!

★ కడవలేడు - అతిక్రమించలేడు ★ ఎంగిలంటేవాడా - కక్కుర్తిపడేవాడా

సంఖ్య : 18 సంపుటము : 10 పుట: 11 రాగం : కాంభోధి

30 నాలితనా లేఁటికోయి నారసింహుండా

నాలోనె నవ్వు వచ్చీ నారసింహుండా ||పల్లవి||

చేరువని ప్రియములు చెప్పి చెప్పి నామీద
నారుపోసేవు వలపు నారసింహుండా
ధారాసుద్ధపుమాంటలు తాంకనాడి మదనుని
నారసాలు సేయకు నారసింహుండా ||నాలితనా||

వెనుకొని నా వెంట వెంట దిరిగి నామీద
ననుపు మోపు గట్టేవు నారసింహుండా
కనుచూపులనె వట్టి కాంక రేచి మెత్తనైన
ననలు వాడిసేయకు నారసింహుండా ||నాలితనా||

చిలుకుగోళ్ల నన్ను జెనకుచు నీపై నా-
నలు వెట్టె వచ్చేవు నారసింహుండా
కలికితనాన శ్రీవేంకటనాథ కూడితివి
నలువై వోగునూతుల నారసింహుండా ||నాలితనా|| 18

భావ పరిమళం :

కడపజిల్లా చిన్న దాసరిపల్లె సమీపమున వేయి నూతులున్న ప్రదేశమునకు వోగునూతులకోన అన్న పేరున్నది. అక్కడ నరసింహస్వామి వెలసియున్నాడు. ఈ కీర్తనలో చింతిరుమలయ్య ఆ నారసింహునే కీర్తిస్తున్నారు. దేవి యేమంటున్నదంటే.. నీవంటి సత్యవచనాబద్ధుడైన వానికి వంచనమాటలేలనయ్యా నారసింహా! నీ మాటలు వింటుంటే నాలో నాకే నవ్వు వస్తున్నదయ్యా! ఓ నారసింహుడా! నాకు చేరువైవున్నావని, అనేకమైన ఇచ్చకపు మాటలు చెప్పి చెప్పి నామీద వలపు వృక్షానికి నారుపోసేవయ్యా! ధారాశుద్ధివుందికదా! అని, వాడియైన మాటలు నా హృదయానికి తగిలేట్లు వేసి మన్మథుని బాణములకు నన్ను గురిసేయకయ్యా! ఓ నారసింహా! వెనకబడినా వెంటవెంట దిరిగి నామీద వలపు భారాన్ని వేస్తున్నావు. నీకంటే చూపులతోనే నన్ను కట్టేసి తాపమురేపి సుతిమెత్తనైన పూలను పదునైన బాణాలుగా వేయకుమయ్యా స్వామీ! ఓ నారసింహుడా! నీవి చిలుక ముక్కువంటి వాడియైన గోళ్ళు వాటితో నాకు గిలిగింతలు పెట్టకు. నాపై బాసలు చేయకుమయ్యా! నీవు దిట్టతనముగల శ్రీవేంకటేశ్వరుడవని నాకు తెలుసునయ్యా! సామర్థ్యముగల నోగునూతుల నారసింహా!

★ నాలితనాలు - వంచనలు ★ నారసాలు - బాణములు ★ ననలు - పూలు
★ కలికితనము - దిట్టతనము ★ నలువై - సామర్థ్యంగల

సంఖ్య : 29 సంపుటము : 10 పుట: 17 రాగం : నాదరామక్రియ

31 వేవేలుచేతలవాండు వీడె వీడె

దేవుండగదె ప్రసన్న తిరువెంగళప్పండు ||పల్లవి||

యిద్దరు సతులు తన యిరువంకలం గొలువ
గడ్డెన చూపులనె కరకంపుచు
అద్దరిపాటు సేసి ఆయములు ముట్టేని
తిద్దినగోళ్ల ప్రసన్న తిరువెంగళప్పండు ||వేవేలు||

కామినులు నలువంక కదిసి సేవలు సేయ
సామపు మాటలనె యాసలు సేయుచు
దోమటి చెనకులనె దుండగాలు సేసీని
దీమసముతో ప్రసన్న తిరువెంగళప్పండు ||వేవేలు||

అలమేలుమంగ దన కాకుమడి చియ్యంగాను
సొలపులమాంటలనె చొక్కింపుచు
నలువై శ్రీవేంకటనాథుండై కూడినవాండు
తెలిగన్నుల ప్రసన్న తిరువెంగళప్పండు. ||వేవేలు|| 29

భావ పరిమళం :

కడపజిల్లా కమలాపురం తాలూకాలోని పందిళ్లపల్లె గ్రామంలోని ప్రసన్నవేంకటేశ్వర స్వామిని కీర్తిస్తున్నారు చింతిరుమలయ్య. ఈ ప్రసన్న తిరువేంకటేశ్వరుడు అనేకమైన చేతలు చేయగలదిట్ట నిజమైన దేముడంటే వీడే. తన ఇద్దరు భార్యలైన శ్రీదేవిని, భూదేవిని తనను గద్దించినట్లు చూస్తుంటే వారిని కరిగించుచున్నాడు. అంతేకాక యెలాగైనా వీలుచేసుకొని వారి మర్మాలను తాకుతాడు. తీర్చిదిద్దినట్లున్న ఈ స్వామి పేరే ప్రసన్న తిరువేంకటేశ్వరుడు. ఈ స్వామికి ఇరువైపులా నిలబడిన వనితలు కూడి సేవ చేయుచున్నారు. సౌమ్యమైన మాటలు చెప్పి వారిలో ఆశలు రేకెత్తించుచు కపటముగా తాకునట్టి దుండగాలలో సిద్ధహాస్తుడు. ఇతడే దర్పము ప్రదర్శించుచున్న ప్రసన్న వేంకటేశ్వరుడు. దేవి అలమేలుమంగ ఈయనకు తాంబూలమునందించగా ఆమెను సొంపైన మాటలతో పరవశింపజేయుచున్నాడు. సామర్థ్యంగల ఈ శ్రీవేంకటేశ్వరుడు ఆమెను ప్రేమగా కూడియున్నాడు. తెల్లని కన్నులున్న ఈ స్వామిపేరే ప్రసన్నవేంకటేశ్వరుడు.

★ గడ్డెన - గద్దంపు ★ దోమటి - కపటపు ★ తెలిగన్నులు - తెల్లని కన్నులున్న
★ చొక్కింపుచు - పరవశింపచేయుచు

సంఖ్య : 20 సంపుటము : 10 పుట: 12 రాగం : మలహరి

32 చుల్లరవెట్టుక జేతల చొక్కనాథండు

పుల్లములో నీ నెలదలారి చొక్కనాథండు ||పల్లవి||

అద్దమరాతిరికాడ నంటువడి వచ్చి తాను

సుద్దు లేమి పచరించీ జొక్కనాథండు

వద్దు వొమ్మనవె రేపువచ్చు గాని యిప్పుడేల

వొడ్డికి వచ్చి నెలదలారి చొక్కనాథండు ||చుల్ల||

మిక్కిలి దా నెక్కడనో మీండువోయి వచ్చి నేండు

చక్కటు లేమి చెప్పినె చొక్కనాథండు

పెక్కు లేల నేనె పిలిపించగా వచ్చి

వొక్కటిగా నీ నెలదలారి చొక్కనాథండు ||చుల్ల||

యిప్పుడె తా నెవ్వతెకో యెంగిలియై వచ్చి యిట్టె

చొప్పులు మాప వచ్చినె చొక్కనాథండు

కప్పురపుమోవి శ్రీవేంకటనాథుడె నన్ను

వొప్పుగా గూడె నెలదలారి చొక్కనాథండు ||చుల్ల|| 20

భావ పరిమళం :

కడపజిల్లా నెలదలారు గ్రామమున నెలకొన్న సౌమ్యనాథస్వామిని చింతిరుమలయ్య చొక్కనాథునిగా కీర్తిస్తున్నారు. బాధ కలిగించే చేతలలో సిద్ధహస్తుడవైన చొక్కనాథుడా! నా మనస్సులో నెలకొనినవాడీ నెలదలారి చొక్కనాథుడు. అర్ధరాత్రిపూట పొందుకు ఆరాటపడి వచ్చాడటండీ, ఇతగాడు. అప్పటికప్పుడు ఈ చొక్కనాథుడు యేమి కథలు వినిపిస్తున్నాడో చూడండి. ఇవ్వాళ వద్దు పొమ్మని చెప్పండే. ఇప్పుడెందుకు రేపు రావచ్చును కదా! ఈ నెలదలారి చొక్కనాథుడికి ఇప్పుడేమి ప్రేమ పుట్టుకొచ్చిందిట? తాను యెక్కడికో బయలుదేరి అనుకోకుండా నేడు ఇక్కడకు వచ్చాడు. అన్నీ చక్కబడ్డాయని యేమి చెబుతున్నాడే ఈ చొక్కనాథుడు. పెక్కు మాటలెందుకు పనుంది రమ్మనమని నేనే పిలిపించాను. ఈ నెలదలారి చొక్కనాథుడు, ఇప్పటికైనా, ఒక్కటవుతాడా? ఇప్పుడే తాను యెవ్వతెకో యెంగిలిపడి వచ్చినట్టున్నాడు. నాతో జాడతెలిసిన వాడిలా అనునయించటానికి వచ్చాడీ చొక్కనాథుడు. కర్పూరపు పరిమళంగల అధరములున్న శ్రీవేంకటేశ్వరుడు నన్ను ఒప్పుగా కూడినాడు, ఏలననగా ఈయనే నెలదలారి చొక్కనాథుడు.

★ చుల్లరవెట్టు - బాధకలిగించు ★ అద్దమరాతిరి - అర్ధరాత్రి

సంఖ్య : 23 సంపుటము : 10 పుట: 14 రాగం : రామక్రియ

33 వద్దు నాతో వెచ్చి వేవని మాయలు

పుద్గండపు వో సంబటూరి చెన్నరాయండా ||పల్లవి||

అమ్మమీద నానవెట్టి ఆసపుట్ట మాంటలాడి

నమ్మించ వచ్చేవు నాకు గొత్తలా

సమ్మతి నీ వలపుల సతులవద్దికె పోయి

యెమ్మెలు నెరపేవారి నెలయించవయ్యా ||వద్దు||

మానము సోకనాడి మచ్చిక బాస లిచ్చేవు

యానెపా లెల్లా నే నెరగనివా

పూనినవేడుకల నీ వువిదలతోడుతను

నీ నేరుపు సట లెల్లా నెరపవయ్యా ||వద్దు||

కాంగిటికి జేరదీసి కన్నుల మొక్కులు మొక్కి

ఆంగేవు నేం దెలియనిపనులా

నాంగువార శ్రీవేంకటనాథ నన్ను గూడితివి

యేంగి వచ్చి యిట్టె మాయింట నుండవయ్యా. ||వద్దు||

భావ పరిమళం :

ఇది చింతిరుమలయ్య సంబటూరి చెన్నకేశవునిపై చెప్పిన శృంగార సంకీర్తన. చెన్నకేశవుడంటే ఒకరకంగా గోపీకృష్ణుడే. ఈ స్వామి, రసికావతంశుడు. నాయిక అంటున్నది... నాతో పరిపక్వమైన మాయలు చేస్తావు. ఇది నీకు తగదు, వద్దూ! నీవు ఉద్దండుడివి. ఓ సంబటూరి చెన్నరాయుడా! మా మాటవినవయ్యా! మీ అమ్మమీద ఒట్టుపెట్టుకొని ఆశకలిగేటట్లు మాటలు చెబుతావు. నేనేదో కొత్తదానినయినట్లు నమ్మించే ప్రయత్నం చేస్తావు. నాతో యెందుకు? నీవలపులను సమ్మతించే పడుచులదగ్గరకే పోరాదా? నీతో విలాసంగా గడిపేవారిని పరవశింపజేసికో. పోపోవయ్యా! మా మర్యాద దెబ్బతినేట్లు మాట్లాడి మళ్ళీమచ్చిక చేసికొనే బాసలు చేస్తావు. ఈ వాదప్రతివాదాలు నేనెరగనివా? నీకొత్త చెలియలతో కావలసినన్ని వేడుకలు పొందవయ్యా! నీ నేర్పరితనం వారి ముందు చూపించుకోవయ్యా! పోపో అక్కడికేపో. నన్ను కౌగిట్లోకి లాగికొని కన్నులతోనే నాకు మొక్కునట్లు చూసి అంతే చాలన్నట్లు ఆగిపోతావు. ఇవన్నీ నాకు తెలియని కిటుకులా? అతిశయించిన ఓ శ్రీవేంకటేశా! వెంటనే వచ్చి మా ఇంట్లో వుండిపోవయ్యా!

★ వెచ్చివేవు - పరిపక్వమైన ★ సోకనాడి - నొచ్చునట్లుమాట్లాడి

★ నాంగువారు - అతిశయించు ★ మానము - మర్యాద

సంఖ్య : 58 సంపుటము : 10 పుట: 34 రాగం : తెలుగుగాంబోది

34 చెప్పరె మీరైనా బుద్ధి చెలులాల
అప్పుసము మా కదిరి యప్పనికి

యింతగా వలచినవాఁ డింటికి వచ్చితే నేమి
అంతలోఁ దనకును సిగ్గాయనటవే
పంతము దప్పిపోయినా పచ్చిదేరేమాఁటలను
అంతేసి తన్నుఁ దూరనాడఁ జాలఁగాక

మన సిచ్చినట్టివాఁడు మాఁటలాడితే నేమి
తను నెవ్వరైనా వద్దనే రటే
చనుమొనలు సోఁకఁగా జాణతనపుఁజేఁతల
చెనకలేనా కొంత చేకాచి కాక

కదిసినవాఁడు నన్నుఁ గాఁగిలింఁచితే నేమి
అదను గాదా తనకు నడ్డమా యేమి
వెదవల్లుఁ గూరిమి శ్రీవేంకటనాథుఁడై కూడె
పదిలమై యిఁకఁ దన్నుఁ బాయలేనుఁ గాకా.

భావ పరిమళం :
చినతిరుమలయ్య కదిరి నృసింహునిపై వినిపించిన శృంగార కీర్తననాస్వాదించండి. చెంచులక్ష్మి తన చెలికత్తెలతో వలచివచ్చానన్న నరహరిగురించి “ఓచెలులారా! మీరైనా హితవు చెప్పండమ్మా!” ఈ కదిరి నృసింహుడు ఎల్లప్పుడూ నాకు మేలువాడై వుండమని చెప్పండమ్మా అని వేడుకొంటున్నది. ఒకవేళ ఆ నృసింహుడు నన్ను ఇంతగా వలచితే మా ఇంటికి రావచ్చును కదా! అంతలోనే తనకూ సిగ్గయినదా యేమే? పట్టుదలను గాలికి వదిలేసి అంతేసి చెడుమాటలతో తనను తిట్టలేనుకూడా. అతగాడు నాకు మనసిచ్చినదే నిజమైతే నాతో మంచిగా మాట్లాడవచ్చును కదా! తననెవ్వరైనా వద్దన్నారటే. నేను కూడా అందరు వగలాడి జవ్వనులవలె చనుమొనలను తాకించుతూ జాణతనపు చేతలు చూపించలేనా? కాకపోతే కొంత సంకోచము నన్నాపని చేయనీయదు కదే! చెలియా! నన్ను దగ్గరైనవాడు కౌగిలించుకొంటే కాదంటానా? తనకు అడ్డమా యేమి? పోనీ ఇది తగిన సమయము కాదా? ఈ నృసింహుడే వేంకటనాథుడై నన్ను కూడినాడే. ఇకనేను ఆతనిని యెన్నటికీ వీడలేను.

★ పచ్చిదేరు - చెడ్డవైన ★ అప్పుసము - మేలువాడై

సంఖ్య : 38 సంపుటము : 10 పుట: 22 రాగం : సాళంగనాట

35 తగవో బలిమో నీతలఁపు నాతోఁ జెప్పర
నగుమోముతోఁ గదిరినాథ నీవు

యేరా వొద్దన్న మాన విల్లురికి నాతోను
మీరి నవ్వేపు కోమటిమేనరికమా
వారము వజ్జ మనక వాకిట నన్ను నాఁగేవు
పోరచి మావారు నీకుఁ బోక వెట్టిరా

కొంత గొంత కోపించిన కొంగువట్టి నాతోను
రంతులు సేసేవు నీకు రాచబలిమా
వంతకు వాసికి నన్ను వావిదేరఁ బిలిచేవు
కొంతైనా మావారు నీవుంకువ వట్టిరా

గబ్బినై యదలించిన కన్నుల మొక్కుచు నన్ను
గొబ్బునఁ గాఁగిలింఁచేవు గొల్లదోమటా
అబ్బురపు శ్రీవేంకటాద్రినాథ కూడితివి
సిబ్బితివాయఁ బెండ్లి సేసిరా నీకూ.

భావ పరిమళం :
ఈ కీర్తనలో చినతిరుమలయ్య కదిరి నృసింహునితో చెంచులక్ష్మి విన్నపాలను యేకరుపుపెడుతున్నారు. నరహరిని కదిరి వాసినని చెప్పిన ఈ సుందరమైన యువకుడు సాంప్రదాయబద్ధంగా యెలాతనను పరిణయమాడతాడని ఆమె బెంగ. ఓ నరహరి! నన్నెలా పెళ్ళాడతావయ్యా? తగవుపెట్టుకుంటావా? నీబలగమెంతో చూపిస్తావా? నీ తలపేమిటో నాతో చెప్పరా? ఏమడిగినా, ఓ కదిరి నరహరి! నవ్వులొలికే మొగము చూపిస్తావేమిరా? ఏమిరా వొద్దంటే మానవు. అభిమానంలేని ఇల్లువీడుట నాతో చేస్తావా అంటే నవ్వులొలికిస్తావు వారమూ వర్జ్యమూ చూడక నన్ను తీసికెళ్ళిపోతే మావాళ్ళు ధనం సమకూర్చుకోవద్దా? ఇంకా నీకు నిశ్చయతాంబూలమియ్యలేదు కదా! నీ తొందర చూచి నేను నీపై కోపము చూపితే నీ మిడిసిపాటు నాపై చూపిస్తావు. నీదేమన్నా రాజులకుండే బలగమా? నాతో వరుస కలిపి పిలుస్తున్నావు కదా! మన వావివరుసలు చూసికొనేమాట మరచి వూరకనే పిలిస్తే యెలా వస్తాను? నీవు మా వారికి యేదో కొంతైనా కట్టుము ఇవ్వాలా వద్దా? ఓ నరహరి! నేను కపటపు కోపంతో అదిలించితేనే కళ్ళతోనే నాకు మొక్కుతూ బిగికొగిలిస్తావు. ఇదేమి గొల్లదోమటి? అసలు నీవు శ్రీవేంకటనాథుడవు కదా? ఇప్పుడన్నా నీకూ నాకూ పెండ్లి చేస్తారా?

★ ఇల్లురికి - అభిమానంలేక ఇల్లువీడుట ★ పోరచి - అలక్ష్యం
★ రంతులు - మిడిసిపాటు ★ గొల్లదోమటి - గొల్లవారి బంధుత్వం

సంఖ్య : 66 సంపుటము : 10 పుట: 38 రాగం : బౌళి

36 చిత్తమె చిమ్మి రేంగితే సిగ్గేమి యెగ్గేమి

రుత్తవోని వేడుకల రుచి గన్నవారికి

॥పల్లవి॥

మొక్కలానఁ దిట్టినాను మోహమె పెచ్చువెరుగు

దక్క వలచినయట్టి తరితీపున

పుక్కుగోరు సోఁకినాను వుపచార మై తోఁచు

నిక్క మై సరస మాడ నేరిచినవారికి

॥చిత్తమె॥

కాలు దాఁకించిన నైన కళ లంటిన ట్లాను

వేళమె మోహించినట్టి వేడుకను

పేలరి మాఁట లాడిన ప్రియము లై తోఁచును

వాలాయించి నన్ను పైనవారికిని

॥చిత్తమె॥

ఎంగిలి సోఁకించినాను యిచ్చక మై తోఁచును

పొంగెటి తమకపు తీపులవేళను

చెంగలించె నీచెలియ శ్రీవేంకటనాథుఁ గూడి

అంగ మైన మందెమురాయఁడె తానై యుండఁగా

॥చిత్తమె॥

భావ పరిమళం :

చినతిరుమలయ్య, కడప జిల్లా చినమండెము నరసింహస్వామిపై శృంగార కీర్తన వినిపిస్తున్నారు. దేవీ! మనస్సు చెలరేగిపోతే సిగ్గు యెగ్గులు పట్టించునకు వస్తాయా? వ్యర్థముకాని వేడుకలు రుచి చూచిన వారికి ఆ మనస్సు వివశత్వం యెందుకు పొందదు? మొరటుతనంతో తిట్టినా మోహము పెచ్చు మీరుతూనేవుంటుంది. వలచిన వారికి ఆ తిట్టే ఆనందం కలిగిస్తాయి కూడాను. అతను పుక్కు గోటితో రక్కినా వుపచారములాగానే వుంటుంది. నిజమైన సరసం అంటే తెలిసినవారికే వలపుల రుచి తెలుస్తుంది. దేవీ! యుక్త వయస్సులో తరుణి మోహంలో పడితే కళ్యాణము వేడుకగా కాలు తొక్కించినా కళాస్థానములను అతగాడు తాకినట్లు అనిపిస్తుంది. అతిగా మాట్లాడినా అతగాడికి ప్రియములైన మాటలుగానే వుంటాయి. నిర్బంధము పెట్టినా, పైనుంచి చూచేవారికి సరసములాగానే వుంటుంది. దేవీ! అతగాడు అధరములను పెనవైచి యెంగిలిచేసినా ఇష్టమైనట్టే వుంటుంది. పొంగెటి తమకములు తీయగానే వుంటాయి. దేవీ! నిజానికి శ్రీ వేంకటనాథుడిని కూడిన శ్రీదేవివి. అందుకే తానే మందెము నరసింహుడై నీకు అంగమైనాడు.

★ రుత్తవోవు - వ్యరమైన ★ పేరడి - అధికంగా

★ వాలాయించిన - నిర్బంధముపెట్టినా ★ అంగమైనది - ఆకర్షణయైనది

సంఖ్య : 25 సంపుటము : 10 పుట: 15 రాగం : దేసాళం

37 నేఁడు నీచేత లెల్లా నీ వెరఁగవా

నీడనుండె యలసేపు నీ వెరఁగవా

॥పల్లవి॥

వేమారు నాచేత వెళ్లనాడించ నేఁటికి

నీమనసులోని కల్ల నీ వెరఁగవా

దీమసానఁ బెక్కిండ్లు దిరిగి వచ్చేవాఁడవు

నేమపు నీగుణములు నీ వెరఁగవా

॥నేడు॥

గట్టున నుండక నాకుఁ గోపము రేఁచ నేఁటికి

నెట్టన నీనడవడి నీ వెరఁగవా

చుట్టాలసురభి వని సోఁకనాడినంతలోనె

నిట్టచూపులు చూచేవు నీ వెరఁగవా

॥నేడు॥

పన్ని నీనిజము లీడఁ బచరించ నేఁటికి

నిన్నటి నీసుడ్లు లెల్లా నీ వెరఁగవా

నన్ను నిట్టె శ్రీవేంకటనాథుఁడ నీవే కూడి

నిన్ను నన్ను మెచ్చేవు నీ వెరఁగవా.

॥నేడు॥

భావ పరిమళం :

చినతిరుమలయ్య వినిపిస్తున్న ఈ శృంగార కీర్తనలో దేవి, వినయంతోనే తిరుమలేశుని సూటిగా ప్రశ్నిస్తున్నది. ప్రభూ! ముంజేతి కడియం చూసికొనుటకు అద్దమెందుకు అన్నట్లు, నేడు నీవు చేసే చేతలెటువంటివో నీవెరగవా. నిన్ను నీవే చూసుకో, నీడనుండేవారికి ఇంతగా అలసిపోవటం అనేది జరుగదని నీవెరగవా. అనేక పర్యాయములు నీ చేతలు రచ్చకీడ్చినందువల్ల కలిగే ప్రయోజనమేమి? నీ మనస్సు కంటిన మకిలీ నీవెరగవా? తెంపరితనంతో అనేకమైన ఇళ్ళల్లో గడిపేవాడవు, నీ నియమాలు తప్పక పాటించే నీ గుణములు నీవెరగవా స్వామీ! గుట్టుగా వుండక నాకు కోపం రేకెత్తించేవెందుకయ్యా! కట్టెదురుగా కనబడే నీ నడవడి నీవెరగవా. చుట్టాలకేది కావాలంటే అదిచ్చే సురభి అనే దేవలోకపు కామధేనువు నీవని, అందరూ నా మనస్సు నొచ్చేట్లు అంటుంటే నీవు నిటారుగా చూసే చూపుల నేనెరగనా? దేవా! నీ గురించిన నిజాలు ఇక్కడ ప్రకటించటం దేనికి. నిన్నటిదాకా నీపై నడిచిన కథలు నీవెరగనా? ఓ శ్రీవేంకటేశా! నీవే నాతో కూడితే అందరూ నిన్ను మెచ్చేరని, నీవెరగనా?

★ నేమపు - నియమముగల ★ నిట్టచూపు - నిటారుచూపులు

★ సోకనాడు - మనస్సునొచ్చే

సంఖ్య : 533 సంపుటము : 17 పుట: 307 రాగం : దేసాళం

38 చిక్కని సింగారరాయ శ్రీవేంకటేశ నీకు

అక్కున నున్న తరుణి యన్నియును గాదా ||పల్లవి||

యింతిచూపువెన్నెలలు యిటు నీపైఁ బోసితేనే

కాంతి నీ కదే కప్పురకాపు గాదా

పంతాన గిన్నెలతోడి పచ్చకప్పురపుధూళి

యింతయు నీమై నలందే విది గొంతవలెనా ||చిక్కని||

చెలిబొమ్మజంకెనల చీకటిపైఁ బోసితేనే

కలిమి నదే పుణుంగుకాపు గాదా

పలు భరణులతోడిపచ్చితట్టుపుణు గెల్లా

నిలువున నలందేవు నీకు నిది వలెనా ||చిక్కని||

వనిత మేనికాంతులు వడి నీపైఁ జిమ్మితేనే

సునిసి నీ కవే పెక్కు సొమ్ములు గావా

అనుగు శ్రీవేంకటేశ అలమేలుమంగం గూడి

తనియ సొమ్ము వెట్టితి తగు నిది నీక ||చిక్కని|| 533

భావ పరిమళం :

పెదతిరుమలయ్య చెప్పిన ఈ శృంగార కీర్తనలో అనన్యాసాధ్యమైన సింగారరాయా! శ్రీవేంకటేశ! నీ యెదలోనున్న తరుణి నీకు అన్నియును తానే కాదా? నిజమే. దీనికి కారణమేమంటే... ఆ ఇంతి వెన్నెలవంటి తన చూపుతో నీపై చల్లదనం, తెల్లదనం కురిపిస్తుంది. నీకు అదే కప్పురకాపు అయినదేమో!! దానికి తోడు గిన్నెలనిండా నింపిన పచ్చకప్పురధూళి నీమేనిపై అద్దినారు. మరి దానిమూలంగా ఆ వెన్నెల కాంతి వచ్చినదా? ఈ తరుణి భ్రుకుటి ముడివైచినంతనే చీకటి కమ్ముకొన్నట్లువుతుంది. అదే నీకు పునుగు సుగంధద్రవ్యపు పూత అయినదేమో!! ఎన్నో భరిణల నిండా నింపి తెచ్చిన అప్పటికప్పుడు తీసిన తట్టుపుణుగు నీకు నిలువునా అడ్డుతున్నారు. కానీ, స్వామీ! అసలే నల్లనివాడివి నీకా పూతలెందుకయ్యా? ప్రభూ! ఈ వనిత శరీరకాంతి నీపై చిమ్మితేనే విచిత్రమైన కాంతులు వచ్చి నీ ఆభరణాలకాంతియేమో అనునట్లు మిరుమిట్లు గొల్పుచున్నది. ప్రేమాస్పదుడవైన ఓ శ్రీవేంకటేశ్వరా! నీవీ అలమేలుమంగను కూడితివి. ఆమె నీకు సంతృప్తి అనే సొమ్ముపెట్టినది. నీకు అంతకు మించి ఏ కానుక కావలెనా?

★ సునిసి - అతిశయించి ★ బొమ్మజంకెనలు - కనుబొమ్మలు కదలించి బెదిరిస్తే

సంఖ్య : 431 సంపుటము : 17 పుట: 249 రాగం : భైరవి

39 ఇన్నియు నుండంగ దమ కేమి గడమ

పున్నవాండు సిరి పురుషోత్తమరాజు ||పల్లవి||

వీలుచు నీ రావటించీ వేదమరాజు

కూలికి గుండ్లు మోచీఁ గూర్మరాజు

పోలిమి నేలలు దవ్విం బొలమురాజు

నాలి బడుచాట లాడీ నరసింగరాజు ||ఇన్నియు||

చేకొని చేతులు చాచీఁ జిక్కరాజు

రాకపోక దపసాయె రామరాజు

రాకట్టములే కట్టి రాఘవరాజు

రేకలం బసులం గాచీ కృష్ణరాజు ||ఇన్నియు||

మగువల కిచ్చలాడీ మాకరాజు

జగమెల్లాదిరిగీని జక్కరాజు

నగుంబాటుదీర శ్రీవేంకటనగముపయి

వెగటై లోకము లేలే వెంగళరాజు ||ఇన్నియు|| 431

భావ పరిమళం :

పెదతిరుమలచార్యులవారు అన్నమయ్య సుపుత్రుడు. శృంగార భక్తి వైరాగ్య కీర్తనలను “వేంకట” మకుటంతోనే వ్రాసి తండ్రిబుణం తీర్చుకొన్న ధన్యాత్ముడు. ఈ దశావతార కీర్తనలో తండ్రికి తగిన కొడుకని నిరూపించాడు. ప్రభూ! సిరిని హృదయవాసిని జేసిన పురుషోత్తమ రాజువి ఇన్ని వైభవములు నీకుండగా ఇక నీకు కొదవయేమి? “సిరిగలవానికి జెల్లును తరుణుల పదియారువేల తగపెండ్లాడన్” అన్నరు కదా! నీటితో నిండిపోయిన సాగరాన్ని చీల్చుకొని వేదములను రక్షించినాడు వేదమరాజు (మత్స్యావతారం). కూలికి కొండను మోసినాడీ కూర్మరాజు (కూర్మావతారం). పోలికతో నేలను తవ్వి హిరణ్యాక్షుని వెదికాడు పొలము రాజు (వరాహావతారం). వేశాకోశంగా చెంచుకన్యతో పడుచు ఆటలనాడినవాడీ నరసింహరాజు (నరహరి అవతారం). చేకొని ముప్పైత్తినాడీ చిక్కరాజు (వామనావతారం). అనేకమార్లు దండెత్తి చివరకు తపస్వియైనాడు రామరాజు (పరసురామావతారం). రాజకట్టుముగా పత్నీ సుఖాన్నే త్యాగంచేసిన రాఘవరాజు (శ్రీరామావతారం). పల్లె ప్రాంతాలలో పశువుల్ని కాచిన కృష్ణరాజు (శ్రీకృష్ణావతారం). మగువలతో ఇచ్చకములాడీ కార్యము సాధించాడీ మాకరాజు (బుద్ధావతారం). జగమెల్లా చక్రంవలె చుట్టి దుష్ట శిక్షణ చేశాడీ జక్కరాజు (కల్కి అవతారం). ఈ వేంకటరాజు శ్రీవేంకట కొండపైనుండి లోకములేలే శ్రీవేంకటేశ్వరుడైనాడు.

★ నాలి - వేశాకోశం ★ చిక్కరాజు - ఇబ్బందిపెట్టిన ఘనుడు

సంఖ్య : 360 సంపుటము : 17 పుట: 208 రాగం : భైరవి

40 గుట్టు మాతోఁ జేసేవుగా కొండలరాయా
వట్టిజోలి యింక నేల వడ్డు కొండలరాయా ||పల్లవి||

కొమ్మదిక్కు చూడరాదా కొండలరాయా, నీపైఁ
గుమ్మరించీ వలపులు కొండలరాయా
కుమ్మెలాయె గోరితాఁకు కొండలరాయా
నమ్మిక లిచ్చితివిగా నాడే కొండలరాయా ||గుట్టు||

కుప్పెసవర మేడది కొండలరాయా, కడుఁ
గుప్పలించకు సిగ్గులు కొండలరాయా
కొప్పు వంచి ఇంతి మొక్కె కొండలరాయా
అప్పటి నూరకున్నాడవయ్యా కొండలరాయా ||గుట్టు||

గోడమీఁదిసున్న మైతి కొండలరాయా
కోడెవయసు వో నీకు కొండలరాయా
కూడితివి మా సతిని కొండలరాయా
మేడెపు శ్రీవేంకటేశ మేలు కొండలరాయా ||గుట్టు|| 360

భావ పరిమళం :

పెదతిరుమలయ్య చెప్పిన కొండలరాయనిపై శృంగార గీతికనాస్వాదిద్దాము. దేవి చెలికత్తియలు స్వామితో తెగువచూపుతూ అభ్యర్థిస్తున్నారు. స్వామీ! నీవు మాతో గుట్టు బాగానే వుంచుతున్నావు. కానీ నీవు యెప్పుడెక్కడుంటావో తెలియదు. నీతో జోలి (సంబంధం) పెట్టుకొంటే అది వట్టిపోతుంది. ఇక అటువంటి జోలియెందుకయ్యా? ఈమె నీదే కదా! మరి ఆమె దిక్కుకైన చూడవేమయ్యా? మరి మీయేకాంతంలో నీవు కుమ్మరించే వలపుల భారం మోయలేరు. నీవు చేసిన నఖక్షతములవల్ల మా చెలి వొంటిపై గాయాలైనవి. అనాడే నీవలపుపై నమ్మకముంచమని ఆమెకు నూరిపోసినావు. కొండలరాయా! ఆమె నిన్నే నమ్మినదయ్యా! అది సరేగానీ స్వామీ! తమరి శిరోజాలలోకి కుప్పెసవరము యెక్కడనుంచి వచ్చింది? అది చూచి సిగ్గులు కుమ్మరిస్తున్నావే. బహుశా ఆ కొత్త భక్తురాలు కొప్పువంచి నీకు వందనం చేస్తుంటే అట్లా అయిందా యేమి? పూర్వం వలె మౌనమే నీ సమాధానమా స్వామీ! ఓ కొండలరాయా! గోడకు వేసిన సున్నమువలె ఆమెకు అతుక్కొనివుండిపోయావు. నీవేమో కోడెవయసు కుఱ్ఱవాడివి. మా సతిని ప్రేమతో కూడినావు. శ్రేష్ఠుడవైన ఓ వేంకటేశ్వరా! నీ అంత ఏలు వాడు ఇంకెవరయ్యా?

★ కుమ్మెలాయె - గాయాలైనవి ★ కుప్పెసవరం - స్త్రీలు ధరించు సవరం
★ అప్పటి - పూర్వంవలె ★ మేడెపు - శ్రేష్ఠుడవైన

సంఖ్య : 194 సంపుటము : 17 పుట: 114 రాగం : ఆహారి

41 వెల్లివిరు లాయనోయి వేడుకలు నీకు నేఁడు
గొల్లదోమటి సేసిరి గొల్లెత లిందరును ||పల్లవి||

కలికి యొక్కతె నిన్నుఁ గైకొని పెండ్లి యాడఁగా
తలఁబాలు తోడువోసీ తాను నొకతె
యెలమిఁ బెండ్లిపీఁటపై నిద్దరు గూచుండఁగాను
చలపట్టి పొరుగాలు సంగడిఁ గూచుండిని ||వెల్లి||

హత్తి నీబువ్వాన నొక్క యంగన గాచుకుండఁగా
పొత్తులకు వేరొక్క పొలఁతి వచ్చె
బత్తితోడ మరొకతె బాగాలు చేతి కియ్యఁగా
మత్తిలి యంతలో నాకు మడిచి యిచ్చీని ||వెల్లి||

కొసరి యొక్కతె నిన్ను గోరి తెర వేసితేను
యెసగఁ బాస్సు వరచె నింతి యొకతె
పసగా శ్రీవేంకటేశ పాదా లొకతె వొత్తఁగ
యెసగి యలమేల్మంగ యిటు నిన్నుఁ గూడెను ||వెల్లి|| 194

భావ పరిమళం :

పెదతిరుమలయ్య చెప్పిన ఈ కృష్ణామృతాన్ని ఆస్వాదించండి. ఓ శ్రీకృష్ణా! నేడు నీకు వేడుకలన్నీ వెల్లివిరిసినవి. ఇంతమంది గొల్లెతలు నీకు తమ గొల్లభోజనం తినిపించి నీకు విందులు చేశారయ్యా! వారిలో నిన్ను పెండ్లాడాలనే వాంఛ యెంత వృద్ధిచెందిందో వివరిస్తాను, వినవయ్యా! ఒక పడుచు నిన్ను తీసికొని పోయి పెండ్లియాడుతుంటే నిన్ను వలచిన యింకొకతె తానూ సిద్ధమై నీమీద తలఁబ్రాలు పోసింది. చూడండి తమాషా. పెండ్లిపీటలమీద ఇద్దరు పెండ్లికూతుళ్ళు కూచున్నారు. ఇంకేముంది ఇరుగు పొరుగు ఆడవాళ్ళంతా బద్దశత్రువుల్లా కొట్లాడుకొన్నారు. నీపెండ్లిభోజనాల దగ్గర ఇంకొక గందరగోళం జరిగింది. పెండ్లిభోజనాలవుతున్నాయి. పెండ్లికొడుకూ, పెండ్లికూతురు సహపంక్తి భోజనం చేస్తుంటే, వేరొక కన్నెపిల్ల వచ్చి నీపొత్తున కూచున్నది. నీమీద భక్తి వున్న మరొకతె పెండ్లికూతురి భాగం తన కంచంలో పెట్టుకొన్నది. మతిలేనిది ఇంకొకతె వచ్చి మీకు తాంబూలం కూడా ఇచ్చింది. ఇప్పుడు చెప్పాల్సింది నీవే. నీ పెండ్లాము యెవరైనట్లు? కొసరుగా ఇంకొక కథ నడిచింది. ఒక పెండ్లికూతురు నీతో పాటు తెరమరుగునకు వస్తే, ఇంకొక ఇంతి నేరుగా నీ పక్కలోకే వచ్చేసింది. ఓ శ్రీవేంకటేశా! మరొకతె వచ్చి నీ పాదాలు వొత్తసాగింది. ఈ సరదాకి అడ్డుకట్ట వేయడానికి దేవి అలమేల్మంగ వచ్చి నిన్ను కూడినది. ఇక ఆపైన మీదే స్వర్గం.

★ పసగా - చాతుర్యంతో ★ సంగడి - సమూహంగా

సంఖ్య : 315 సంపుటము : 17 పుట: 182 రాగం : శుద్ధవసంతం

42 మేలుమేలు యిద్దరై మేకులకే సేవచేసి
గోలతనము మానితి గోవిందనాంచారి ||పల్లవి||

చప్పుడుగా దేవునికే సారెఁ బాదములొత్తఁగా
కొప్పు జారెఁ గదవమ్మ గోవిందనాంచారి
ముప్పిరి నాతఁడు నీమోము చూచి నవ్విశేసు
కుప్పలించె పెంజెమట గోవిందనాంచారి ||మేలు||

సంగతి నాతనితోడ సరసము లాడఁగాను
కొంగు జాతెఁ గదవమ్మ గోవిందనాంచారి
అంగవించి పాదముల నాతఁ డెంత యదిమినా
కుంగవుగా నీ చన్నులు గోవిందనాంచారి ||మేలు||

యెడయక పాఠసెజ్జ నిద్దరునుఁ బెనఁగుచు
కొడుకుఁ గంటివిగా గోవిందనాంచారి
అడరి శ్రీవేంకటేశాద్రీ నదె గోవిందరాజుతో
గొడుగులనీడ నేగె గోవిందనాంచారి ||మేలు|| 315

భావ పరిమళం :

పెదతిరుమలయ్య తిరుపతిలోని గోవిందరాజ స్వామి దేవేరియైన గోవిందనాంచారి (శ్రీదేవి)పై చెప్పిన కీర్తన ఇది. అచ్చ తెలుగు ఇంత కష్టమా అనిపించక తప్పదు. ఓ గోవిందనాంచారి! మేలుమేలు. ఒకరికిద్దరై నీవు భూదేవి మీ పతికి పెద్దరికముతో సేవచేస్తుంటే మీ ముగ్ధత్వము కొంత మానుకొని పోటీపడి గోవిందరాజస్వామిని సేవిస్తున్నారమ్మా! దేవీ! నీవా దేవునికి సంరంభముతో పాదములొత్తుతుంటే ఆ చూడావిడిలో నీకొప్పు జారిపోయింది గదవమ్మా! అతిశయించిన ఆనందంతో స్వామి నీమోము చూచి నవ్విశే, నీకు పెంజెమటలు కుమ్మరించినట్లు పుట్టినవమ్మా! దేవీ! స్వామితో కాస్త ఏకాంతం దక్కగానే, నీవు సరసోక్తులాడుట ప్రారంభించినావు. మరి నీ ధ్యాస ఇటులేనందున నీకొంగు జాతెగదవమ్మా! చేరువయై ఆతడు తన పాదముతో అదిమినా, నీకుచములేమాత్రము క్రుంగవాయెను గదవమ్మా! గోవిందనాంచారి! దేవీ! నీవు విడువక పతిని గూడి ఇద్దరూ శేషతల్పముపై పెనవైచి అనురాగముతో కొడుకును కంటివి తల్లీ! అతిశయించిన వేంకటాద్రిపైన దేవుడు కూడా ఈ గోవిందరాజస్వామియే. అందుకే తిరుపతిలో గొడుగుల నీడలో గోవిందనాంచారితో వూరేగుచున్నాడు. స్వామి దీవెనలందుకొనండి.

★ గోలతనము - ముగ్ధత్వము ★ మేకులకే - పెద్దరికంతో
★ అంగవించి - చేరువయై ★ పాఠసెజ్జ - శేషతల్పము

సంఖ్య : 257 సంపుటము : 17 పుట: 150 రాగం : శంకరాభరణం

43 ఇట్టి గుణవంతురాలు యీ యలమేల్మంగ
గుట్టు గలదానికి కోరికె ఫలించును ||పల్లవి||

వోరుపు గలదానికి వొనరు దొరతనము
నేరుపు గలదానికి నిండు సిరులు
మేరతో నున్నదానికి మిక్కిలి కీర్తి గలుగు
భారీతనముదానికి పరు లెల్లాఁ జుట్టాలే ||ఇట్టి||

ప్రియము గలదానికి పెనగొను సౌఖ్యములు
నయము గలదానికి నమ్ములోకము
దయ గలదానికి దైవమైనాఁ దోడొను
నియతి గలదానికి నెఱవేఱుఁ బనులు ||ఇట్టి||

తగనరైనదానికి తగులై యుండుజయము
మొగమోటదానికి మోహించుఁ బతి
నిగిడి శ్రీవేంకటేశ నీ కిన్నిటా నీకె గలిగె
తగులైనదానికి తప్పదు నీ కరుణ ||ఇట్టి|| 257

భావ పరిమళం :

పెదతిరుమలయ్య వినిపిస్తున్న సరసశృంగార కీర్తననాస్వాదించండి. ఈ అలమేల్మంగ ఇట్టి గుణవంతురాలు గనుకనే లోకమాత అయినది. ఈమె గుట్టు గలిగిన కాంత అయినందున ఈమె కోరికలన్నీ ఫలించినవి. ఈమె ఓరిమి గలది కావున జగదేకపతి పట్టపురాణి అయింది. మంచి నేర్పు కలది కావున ఆమెకు ఐశ్వర్యములన్నియు స్వంతమైనవి. ఆమె హద్దు నతిక్రమించదు కావున గొప్పగ కీర్తించబడినది. భారీతనముతో దానధర్మాలు చేస్తుంది కావున అందరూ ఆమెకు ఆప్త బంధువులే. ఈ దేవి, ప్రేమ గలిగియున్నది గనుక సౌఖ్యములన్నియూ ఈమెకు తోడైనవి. మృదుత్వము కలిగినది కావున లోకమంతా ఈమెను నమ్మింది. గొప్ప దయకలిగిన తరుణి కావున దైవము యెప్పుడూ ఆమెకు తోడు నీడై వుంటాడు. నియమము కలది కావున ఈమె తలచుకొన్న పనులన్నీ నెరవేరుతాయి. ఈదేవి, ఎప్పుడూ న్యాయము తప్పదు కావున జయము ఈమె వెంటే వుంటుంది. ఈ మొగమాటమునకు ముచ్చటపడే శ్రీపతి ఆమె పతియైనాడు. ఓ శ్రీవేంకటేశా! అన్నిటా నీకే కలిగి ఈమె నీకు విడరానిదైనది. అందువలన స్వామి కరుణ ఈమెకు గాక మరెవరికుంటుంది?

★ మేర- హద్దు ★ నయము - మృదుత్వము

సంఖ్య : 196 సంపుటము : 17 పుట: 115 రాగం : పాడి

44 మా కేమి మీ కెట్టున్నా మంచిదే నేడు

పైకొని మీ వారమై బ్రదికేము నేము

||పల్లవి||

చెప్పినట్టు సేసేటి చేకొలది మగండాయ

అప్పుడే సలిగగల ఆల వైతివి

చెప్పరానిసంతోసాల చెలు లెల్లా బొగడేరు

చిప్పిలంగ నవ్వవమ్మా సెలవుల నింకను

||మాకేమి||

కచ్చుపెట్టి నీ కతండు కాంపురము సేసీని

యిచ్చకురాలవు తొల్లే యితనికిని

వచ్చి వచ్చి చూచేరు వాడవా రెల్లా మిమ్ము

ముచ్చట లాడవమ్మా ముదితలతోడను

||మాకేమి||

దక్కి శ్రీవేంకటేశుండు తమ్ముల మిడెను నీకు

తక్కక నీ కట్టే మదన మెత్తెను

అక్కరతో నీ విభుని అంతలోనే కూడితివి

చొక్కుమఠ బాడవమ్మా సోబానపాటలు

||మాకేమి|| 196

భావ పరిమళం :

పెదతిరుమలయ్య దేవి చెలికత్తెవలె ఆమెతో యేమంటున్నారో ఈ సరస కీర్తనలో వినండి. మాకేమిటమా? మీకెట్టున్నా మంచిదే కదా! మా జీవితాలు మీవారమనే తృప్తితో గడిచిపోతే నేడు, మేము కోరుకొనేదేముంటుందమ్మా! దేవీ! నీ మగని సంగతికి వస్తే అతడు నీ మాటను జవదాటడు. నీవాయనతో స్వాతంత్ర్యంగల ఇల్లాలివి. చెప్పలేనన్ని మీ సంతోషాలు చెలులమైన మేము పొగుడుతుంటే ఇక మనసార చిరునవ్వులొలికిస్తూ సుఖించవమ్మా! నీకేమి తక్కువ? దేవీ! కోరిక దీరా నీ పతి నీతో కాపురము చేస్తుంటే, నీవు కృతయుగం నాడే ఆతనికి ఇష్టమైనదానవయ్యావు. ప్రతివాడలో వున్న ముత్తెడువలు, స్త్రీలు ఈ శ్రీనివాసునే స్వంతం చేసికొనిన అందగత్తెను చూద్దామని ప్రతిదినమూ వచ్చి నిన్ను పరామర్శించి ముచ్చటలాడుతారు. మరి నీవా ముదితల నాదరించక తప్పదు కదా! ఇంతలో చీకట్లు పడుతున్నాయని వారు వెదలిపోగా, శ్రీవేంకటేశ్వరుడు నీకే దక్కినవాడై నీకు తాంబూలమందిస్తాడు. నీకు కూడా యేమాత్రం తగ్గని మన్మథ తాపము కలిగినది. నీవిభుని అక్కరతో కూడితివి. ఇక అతిశయించి మంగళగీతములాలపించవమ్మా!

★ సలిగె - స్వాతంత్ర్యము ★ కచ్చువెట్టి - కోరికదీరా

సంఖ్య : 510 సంపుటము : 17 పుట: 294 రాగం : బౌళి

45 ఆదిమలక్ష్మి యతనికిక గలుగంగ

యీదెస సంపద లికక నేమి చెప్పేదమ్మా

||పల్లవి||

నెలక నీ తురు మిది నిండు నీలపుగని

పలచని నీ మేను పసిడిగని

మొలక నీ కనుచూపు ముత్యపురాసులగని

యెలమి నీ పతి కింక నేమి గడమమ్మా

||ఆది||

వనిత నీ దంతములు వజ్రాలపుట్టుగని

నినుపు నీ గోళ్ళు మాణిక్యపుగని

పెనపు ననీ కుచములు పెన్నిధానములగని

యెనయు నీ పతి కింక నేమి భాగ్యమమ్మా

||ఆది||

అతివ నీ కెమ్మావి అదె పగదాలగని

రతి నీ కౌగిలి పెద్ద రసముగని

యితవైన శ్రీవేంకటేశుండు నిన్నుం గలసె

అతనిరాజస మెల్లా నమరెం గడమ్మా

||ఆది|| 510

భావ పరిమళం :

పెదతిరుమలయ్య చెప్పిన ఈ మధురకీర్తన నాలకించండి. అన్నమయ్యకు దీటైన కీర్తన. మరి సింహం కడుపున సింహమే వుడుతుంది. ఆదిలక్ష్మి ఈ దేవుని దేవేరి అయినందువల్ల స్వామి ఎన్ని "గనులకు" యజమాని అయ్యాడో వినండి. ఈ ఆదిలక్ష్మిని పొందుటచేత ఎన్ని సంపదలు ఈ స్వామికి కలిగినవో ఏమి చెప్పెదమమ్మా? ఓ నెలక! నీ యొక్క కొప్పు వున్నదే అది నీలపు గని వలె నల్లని కాంతులను విరజిమ్ముతున్నది. ఇక నీ శరీరం బంగారు వన్నెలో మెరిసిపోతూ పసిడిగనివలెనున్నది. తెల్లని, నీ కనులు ముత్యాల రాసుల గనివలె నున్నవి. తల్లీ! ఇక నీ మగనికి లోటేమి కలదమ్మా? ఓ వనితా! నీ దంతములు ధగధగ మెరియు వజ్రాలగనిని తలపించుచున్నవి. సమృద్ధముగానున్న నీ గోళ్ళు మాణిక్యముల గనివలె నున్నవి. నీ ఎదిరించుకుచుములు పెన్నిధానములగని అనిపించుచున్నది. మరి నీ పతి భాగ్యవంతుడు కాక మరేమోతాడు తల్లీ! ఓ అతివా! నీ అరుణమైన అధరము పగడములగనివలెనున్నది. రతిలో నీ కౌగిలి పెద్ద రతనము గని. హితుడైన శ్రీవేంకటేశ్వరుడు నిన్ను కూడుటచేత అతనికి ఈ గనులన్నిటి అధిపతియై యెనలేని రాజసము అభ్యిసదమ్మా!

★ నినుపు - సమృద్ధమైన ★ పెనపు - ఎదిరించు

సంఖ్య : 316 సంపుటము : 17 పుట: 183 రాగం : లలిత

46 అదె వంటశాలలోన అలమేలుమంగనాంచా

రెదుట శ్రీవేంకటేశ కితవైనయట్లు ||పల్లవి||

వెండిపైండిచట్లలో వేరె వేరె కూర లెల్ల

వండించి దొంతివెట్టించి వద్దనుండి

కొండలపొడవుగాంగ కోటిబోనా లపరంజి

కుండలం గుమ్మరింపించి కొలువై కూచుండీ ||అదె||

పానకాలు శిఖరులు పటికంపుం గొప్పరల

పూని వాసనలుగాంగ వువ్వు గట్టించి

వానినే నీలపుంజట్టువములనే నించి నించి

అనించుకొని వడ్డించ నాయత్తపడిని ||అదె||

అందెలు గల్లు రనంగా నడుగులు పెట్టిపెట్టి

విందు అలమేలుమంగ వేళ వేళను

చెంది శ్రీవేంకటపతికి చేతులకుం గడిగడి

అందియిచ్చి సొత్తునం దా నారగించి నదివో ||అదె|| 316

భావ పరిమళం :

పెదతిరుమలయ్య వినిపిస్తున్న ఈ చక్కని సరకీర్తనలో దేవి అలమేల్మంగ వంటశాలలో తయారుచేసిన వేడివేడి వంటకాలలోంచి తిరుమలేశునికిష్టమైన కూరలు, రుచికరమైన భోజనాలు, పానకాలు స్వామిచేతికి అందిస్తూ కలిసి భుజించిందట. చదివి మీరూ ఆనందించండి. దేవి అలమేల్మంగనాంచారి, అదే వంటశాలలో పతి శ్రీవేంకటేశ్వరు యెదుట కూర్చొని ఆయనకు హితవైనయట్లు వడ్డించిందట. బంగారు, వెండి గిన్నెలలో రకరకాల కూరలు తెచ్చి దొంతరగా పెట్టించి ఒకదానివెనుక ఇంకొకటి వడ్డించింది. రకరకములైన చిత్రాన్నములను స్వామి ఏడుకొండలు పొడుగ్గా వరుసగా వున్నట్లు వడ్డించింది. బంగారు కుండలలో కుమ్మరించి, కొలువై కూర్చొని వడ్డించింది. పెద్దపెద్ద పాత్రలలో పటికబెల్లపు శిఖరాలుగా పోసి మంచినీటితో కలిపి చక్కని పానకాలు చేశారు. సువాసనకోసం కొంత కుంకుమపువ్వు కలిపి నీలములతో చేసిన గరిటెలలో నించి స్వామికి ఆనుకొని కూర్చొని వడ్డించిందట. దేవి కాళిఅందియలు ఘల్లుమని ధ్వనిస్తుంటే చిన్న చిన్న అడుగులుపెట్టుకొంటూ అలమేల్మంగమ్మ సరియైన వేళకు శ్రీవేంకటేశునికి వడ్డించింది. స్వయంగా ఆయన చేతులకు అందించి ఇచ్చింది. ఆయన పొత్తుననే తానూ కూర్చొని, అదిగో దేవికూడా ఆరగించింది.

★ చట్టువము - గరిటె ★ చట్ట - నోరువెడల్పుగల గిన్నె

★ పువ్వుగట్టించి - సువాసన గల కుంకుమపువ్వు గట్టించి

సంఖ్య : 166 సంపుటము : 17 పుట: 98 రాగం : రామక్రియ

47 ఇదివో నీ వొళ్లమేలు యింకా నేమి వున్నదో

యెదుట నిలుచుండితే నే మేమి సేతువో ||పల్లవి||

చక్కనివాండ వంటను జాణతనా లాడేవు

ఇక్కువ లంటితను యేమేమి సేతువో

మొక్కలీడ వంటనే మోవితేనే లడిగేవు

అక్కరతోక బొగడితే నపు డెంత సేతువో ||ఇదివో||

నేరుపరి వంటను నీటు తెల్లం జాపేవు

గోరం జీరితే నెంత కొండ సేతువో

ఆరయ నాఅడికాండ వంటనే పెనంగేవు

సారె చన్నుల నొత్తితే చల మెంత సేతువో ||ఇదివో||

చెలిమికాండ వంటనే చేయి మీంద వేసేవు

కలిసితే నీ వెంత కరంగుదువో

యెలమి శ్రీవేంకటేశ యిందుండే నన్నుం గూడితి

అలమి పెనంగితే ని న్నుపు డెంత సేతువో ||ఇదివో|| 166

భావ పరిమళం :

పెదతిరుమలయ్య చెప్పిన ఈ శృంగార కీర్తనలో నాయిక తిరుమలేశుని దెప్పుతున్నది. ఇదిగో స్వామీ! ఇంకా నీవల్ల నాకు యెంత గొప్ప “మేలు” జరుగబోతున్నదో చెప్పలేను కానీ, నీయెదుట నిలుచునివుంటే ఇంకా యేమేమి చేస్తావోనని బెంగ పట్టుకొన్నదయ్యా! దేవా! నీవు చక్కనివాడవని కాస్త పొగిడానో లేదో నీ జాణతనమంతా చూపించావు. ఇక నిను నా ఒళ్ళంతా తాకనిస్తే యేమేమి చేస్తావో? నీవు ధైర్యం, దిట్టతనం వున్న మొక్కలీడువన్నానో లేదో నా అధరామృతం కావాలంటావు. నేను నీవల్ల మేలు పొందాలని కాస్త పొగిడానంటే, మరి అప్పుడేమి చేస్తావోనని బెంగగా వున్నది. ప్రభూ! నీవు నేర్పరివని పొగిడానో, లేదో నీ శృంగార రసకత్తము జూపేవు. ఇక చిలిపిగా నఖక్షతాలు చేస్తే నామీద యెన్ని కొండెములు చెబుతావో! మాటమీద మాటవచ్చి అరడిపెట్టెదవన్నానో లేదో యెంత యాగి చేశావు. ఇక నా అంతట నేను చిలిపిగా కుచములతో నొక్కితే యెంత పట్టుదల చూపిస్తావో!! దేవా! నీవు చెలిమికాడవన్నానో లేదో, మీద చేయి వేసేశావు. ఇక నీతో కలయికకు వొప్పుకొంటే, యెంత పరవశించిపోతావో కదా! ఓ శ్రీవేంకటేశ్వరా! ఇక్కడే నన్ను కూడితివి. ఇక నేనూ చెలరేగితే ఇక “తమరు” నన్నేమి చేస్తారో!!

★ నీటుతనము - శృంగారహేల ★ చలము - పట్టుదల

సంఖ్య : 461 సంపుటము : 17 పుట: 283 రాగం : సామంతం

48 నిన్నుఁ జూచి వెంగేలు నే నాడఁజుమ్మీ
విన్న కన్న మాటలకే వేరొకతె యాడేను ॥పల్లవి॥

పన్నీట మజ్జనమాడి పైపై తడినూ శ్లోత్తి
పున్నతి నీవు నిలుచుండఁగాఁ జూచి
మున్నే నీ వెవ్వతెనో ముట్టుదానిఁ బొందివచ్చి
విన్నాణాలు చూపేవంటా వేరొకతె నవ్వెను ॥నిన్ను॥

కప్పురధూళిమేన కడు నిండా మెత్తుకొని
చిప్పిలఁ దెల్లనిరూపై చెలువొండఁగా
చొప్పున వెన్నముచ్చిమి సోకె నిట్టె మచ్చెమంటా
విప్పుచు నీ కొంగు వట్టి వేరొకతె దీసెను ॥నిన్ను॥

వొట్టుక పుకుగు వూసి వురాన నలమేల్మంగ
గట్టుక శ్రీవేంకటేశ కడు మించఁగా
యిట్టె చీకటితప్పు సే సిటు నల్లవైతి వంటా
వెట్టికి నీ నా పొందులు వేరొకతె మెచ్చెను ॥నిన్ను॥ 491

భావ పరిమళం :

పెదతిరుమలయ్య పాడిన ఈ శృంగార కీర్తనలో నాయక కొంచెం కటువుగానే స్వామితో యేమంటున్నదో అలకించండి. ప్రభూ! నిన్ను చూచి యెకెనక్కెముగా మాట్లాడే కుసంస్కారిని కాను, సుమా! నేను చూచిన, వినిన మాటలే యెవత్తోకాని ఇంకొకతె చెప్పిన మాటలే కాని ఇందులో నా స్వంత ఆలోచనలేమీ లేవు. స్వామీ! నీవు పన్నీట స్నానమాచరించి తడి ఒళ్ళు తుడుచుకొంటూ లోపలికి వస్తుంటే ఔన్నత్యంతో నీవు నిలుచుండిపోతే ఆ వెంగేలాడే ఆడది యేమన్నదో తెలుసా? ఇంతకు ముందే నీవెవ్వతెనో ముట్టుదానిని తాకినావని, అందుకే స్నానం చేసేవని ఇక్కడ విన్నాణాలు (నేర్పు) చూపిస్తున్నావని మరొకతె నవ్వింది. దీనికేమంటావు? స్వామీ! నీవు కర్పూరధూళి నీ శరీరంపై మెత్తుకుంటే వోర్వలేని వొకతెయేమన్నదో విన్నావా? ఇదిగో తెల్లగా మెరిసిపోతున్నది కర్పూరధూళికాదు. ఈయనకు వెన్నదొంగిలించి తినే అలవాటు ఇంకా పోనట్లుంది. అదిగో ఒంటిమీద వెన్న గుర్తులు చూడండి కావాలంటే... అన్నది. మరి యేమాయ చేసిందోకాని నీకొంగుముడి విప్పి వెన్న బయటకు తీసింది. దేవా! ఒంటిపై పుసుగుజవ్వాది మెత్తుకొని అలమేల్మంగను పురమునదాల్చిన శ్రీవేంకటేశ్వరుడవై నీవుంటే ఈయన కూడా యెన్ని చీకటి తప్పులు చేశాడో ఒళ్ళంతా చీకటిలా నల్లబడింది అని వెంగేలాడిందయ్యా! నీ, నా పొందులు ఈ చుప్పనాతి సహించలేకపోతేనేమి. నీ దేవేరిని నమ్మిన దానను నాకేమి బెంగ?

★ చీకటితప్పు - రతిక్రీడ ★ చొప్పున - విధమున

సంఖ్య : 463 సంపుటము : 17 పుట: 284 రాగం : దేశాళం

49 ఏమని తలఁతమమ్మ నింకా నీదేవుని
ఆముకొన్న పరబ్రహ్మమై వున్నవాఁడు ॥పల్లవి॥

నెప్పున నీళ్ళతోడి నీలమేఘమై వున్నాఁడు
చప్పుడుగాక పన్నీట జలకమాడి
కప్పురపుమాఁకువలె కడు మించివున్నవాఁడు
ముప్పిరిఁ బచ్చకర్పూరమునఁ దొప్పఁదోఁగి ॥ఏమని॥

తట్టుపుణుఁగుభరణి తానైన ట్టున్నవాఁడు
గట్టిగాఁ బుణుఁగు మేనఁ గడు నించుకా
పెట్టినసొమ్ములతోడి పెట్టెవలె నున్నవాఁడు
వొట్టుకొన్న భూషణాలు వొడలెల్లా నిండఁగా ॥ఏమని॥

కకలతో లక్ష్మీకాంతుఁడై వున్నవాఁడు
అలమేలుమంగ పురమందు నుండఁగా
యెలమి శ్రీవేంకటేశుఁ డేలికై తా నున్నవాఁడు
నలువంక సర్వలోకనాయకుఁడు గనక ॥ఏమని॥ 493

భావ పరిమళం :

పెదతిరుమలయ్య వినిపించిన ఈ కీర్తన శృంగార ఛాయలేని భక్తి కీర్తన. నిమజ్జనానంతర సేవలతో భక్త కోటిని తరింపజేస్తున్నాడు శ్రీవేంకటేశ్వరుడు. శ్రీదేవికి వినిపిస్తున్నారు. ఇంకా నీ దేవుని యెంతని కీర్తింతుమమ్మా! అవతరించిన అధికుడైన పరబ్రహ్మస్వరూపుడయై వున్నాడమ్మా ఇతగాడు. తల్లీ! నీ భర్త నీలమేఘశ్యాముడు యెందుకయ్యాడంటే తన నివాసం ఎప్పుడూ జలధినీటిలోనే కదా! అట్టి దేవుని సున్నితంగా పన్నీట జలకమాడించినారు. కర్పూరం చెట్టువలె యెత్తుగానున్న దేవునికి ముంచుకొనిన పచ్చకర్పూరంలో తొప్పదోగినాడు. ఈస్వామి యెంత సువాసనలు వెదబల్లుతున్నాడంటే, తట్టు పుణుగు భరిణ తానా యేమి అనినట్లున్నాడు. ఎందుకంటే అంతగా పుసుగు స్వామి వంటిపై నింపినారు. ఇక అనేకమైన ఆభరణముల పెట్టెవలెనున్నాడు. ఎందుకంటే స్వామి చిత్రవిచిత్రమైన ఆభరణములను నిండుగా ధరించినాడు. ఈ స్వామి కళాపూర్ణుడై లక్ష్మీకాంతుడైనాడు. అందుకనే ఆదిలక్ష్మియైన అలమేల్మంగ ఆయన ఉరముపైనున్నది. ఈ శ్రీవేంకటేశ్వరుడు లోకములన్నిటికీ యేలికయై వున్నాడు. ఎందుకంటే నాలుగుదిక్కులకూ యేలికయైన సర్వలోక నాయకుడు కదా!

★ తొప్పదోగినాడు - మిక్కిలి నిండిపోయాడు ★ నలువంకా - నాలుగు దిక్కులా
★ ఆముకొన్న - అధికమైన

సంఖ్య : 470 సంపుటము : 17 పుట: 271 రాగం : సాళంగనాట

50 మాయామానుషమహిమ యిది

యేయెడ నీతడె యీశ్వరుండు ||పల్లవి||

మొదల యశోదకు ముద్దులబాలుండు

అదె మునులకుఁ బరమాత్ముండు

మది గోపికలకు మన్మథమన్మథుం-

డెదుటనే తిరిగి నీశ్వరుండు ||మాయా||

గోపబాలులకు గొల్లండు నాండే

చేపట్టెను లక్ష్మికి మగండు

కోపపుటసురలకు మృత్యు వీతండు

యేవున మెఱసీ నీశ్వరుండు ||మాయా||

పాండవులకుఁ దా బావయు మఱదియు

వొండొకవసుదేవునికొడుకు

అండనె శ్రీవేంకటాద్రికిఁ గృష్ణుండు

యిందుల ముంగిళ్ళ నీశ్వరుండు ||మాయా|| 470

భావ పరిమళం :

పెదతిరుమలయ్య వినిపిస్తున్న శ్రీకృష్ణామృతాన్ని తనివితీర గ్రోలండి. ఈ అవతారము మాయామానుష మహిమను చూపిన అవతారము. ఏవిధంగా చూచినా ఈతడు ఈశ్వరుడు కాక మరెవ్వరు? యశోద దృష్టిలో ఈయన ముద్దులొలికే బాలుడు. అదే మునీశ్వరులపాలిట పరబ్రహ్మమూ ఈతడే. మరులుగొన్న గోపికలకు మన్మథుని మించిన మన్మథుడు. మరి భక్త కోటికి యెదుటనే తిరుగాడిన ఈశ్వరుడు. రేపల్లెలోని గోపబాలురకు తమతో ఆటలాడిన గొల్లపిల్లవాడు. లక్ష్మీదేవి అవతారమైన రుక్మిణిని చేపట్టిన వుద్ధండుడు. కోపముతో తననే చంపవచ్చిన తృణావర్తనవంటి అసురులపాలిట మృత్యువు ఇతడే. అదృష్టవంతులైన పుణ్యాత్ములకు ముక్తిసొంగిన ఈశ్వరుడు ఇతడే. పాండవులలో తనకంటె చిన్నవారికి బావ, తనకంటె పెద్దవారికి మరిది ఈతడే. వసుదేవునికి కన్నకొడుకు, ఈ శ్రీవేంకటాద్రిపై వెలసిన కృష్ణుడు, ఈ దేవదేవుడే. భక్తకోటి అండ్లముందు తిరుగాడే ఈశ్వరుడు ఇతగాడే.

★ ఒండొక - ఒకానొక ★ ఏవున - విజృంభణముతో

సంఖ్య : 359 సంపుటము : 17 పుట: 208 రాగం : శంకరాభరణం

51 పట్టినదే చలము యీపడఁతి యిదే నోచెనో

వొట్టిచెలుల మే మన్నా వూఁకొనదో రమణి ||పల్లవి||

చెక్కుచేయి యీ సతి చింతకే కాచుకుండెనో

తెక్కుల నెంత దీమన్నాఁ దియ్య దిది

చిక్కనిమోము నవ్వులు సిగ్గుకే కాచుకుండెనో

యొక్కవఁ దలెత్తుమంటె నెత్తుదు యీ చెలియ ||పట్టి||

రమణివిరహము వెఱగుకే కాచుకుండెనో

తెమలి యెంత దెల్పినాఁ దెలియదు

చిముడువలపు లింతిచెమటకే కాచుకుండెనో

తమ నెంత వినరినా తనువున నింకవు ||పట్టి||

వెలదివూర్పులు రతివేళకే కాచుకుండెనో

వలదని మానిపినా వసముగాదు

యెలమి శ్రీవేంకటేశుఁ డింత సేసి కాంతఁ గూడె

తలఁపు లిద్దరికిని తమకించెనో ||పట్టి|| 359

భావ పరిమళం :

పెదతిరుమలయ్య చెప్పిన దేవి కీర్తననాస్వాదించండి. కొంచెం శ్రమపడితేగాని అర్థంకాదనిపించే కీర్తన ఇది. ఈ పడతికి పట్టినదే పంతము. ఈమె యేమి నోచినదోకాని, మనము సామాన్యమైన చెలికత్తెలము. ఈ రమణి తననిగాని తన భర్తనుగాని పల్లెత్తుమాటంటే వూరకుండదు, జాగ్రత్త. ఈ చెలియ, చెక్కిలి మీద చేతిని పెట్టుకొని దిగులుగా నిరీక్షిస్తున్నది. జవ్వని అట్లుండరాదు అని చెప్పినా వినదు. ఆమె మోమున నవ్వులు వన్నున్నా సిగ్గు ఆ నవ్వులను దాచివేయుచున్నది. ఈ రమణి విరహము గొప్ప ఆశ్చర్యమును కలిగించుచున్నది. దానిని ఆమె వివరించలేకున్నది. బాగా వుడికిపోతున్న వలపుల వలన ఈమెకు అధికముగా చెమట పట్టినది. చెలికత్తెలమైన మేము యెంత వినరినా ప్రయోజనం కలుగుటలేదు. ఈ వెలది దీర్ఘంగా నిట్టూరుస్తూ రతి వేళకే కాచుకొనియున్నది. వలదు, అంత నిరీక్షణ ప్రశాంతతను భంగపరుస్తుందని చెప్పినా వినదు. అతిశయించిన శ్రీవేంకటేశ్వరుడు ఇంత చేసిన వెనుక ఈ కాంతను కూడినాడు. అంతేకాదు వారి కూటమి గురించిన తలపే ఆ ఇద్దరినీ మోహమున పరవశింపజేసినది.

★ చిముడు - బాగుగా ఉడుకు ★ తమకించె - మోహపరచెను

సంఖ్య : 361 సంపుటము : 17 పుట: 209 రాగం : తెలుగుకాంబోది

52 ఏమిటం దక్కువ నాకు యెదలోనిభావరతి

కామించి మేను మేను గలయదు గాని ||పల్లవి||

తలంపు లోపల నుండు దగ్గరి నీ రూపమ

పిలిచితేం బలుకని వెలితే కాని

కలసినట్ల నుండు కలలోన నీరతి

తెలిసినప్పుడు గుండె దిగులొందుం గాని ||ఏమిట||

మాటలాడిన ట్లుండు మరిగి నీపై తమి

గాటమై వినరాని దొక్కటే కాని

వాటినట్లనే వుండు నవ్వుల నీచూపు నాపై

జూటరి నీ కిదే చెప్పి చూపరాదు గాని ||ఏమిట||

నిద్దించిన ట్లుండు నీ కౌగిటిలోనిసొంపు

పొద్దుగుంకుం బొడపులు వోదు గాని

వాద్దనే శ్రీవేంకటేశ వొక్కటైతి వింతలోనే

పెద్దరికమే నాకు పెనగొనీం గాని ||ఏమిట|| 361

భావ పరిమళం :

పెదతిరుమలయ్య వినిపించిన ఈ సరస శృంగార కీర్తనలో తిరుమలేశుని వలచిన చిన్నదాని మనో భావాలను వివరిస్తున్నారు. ఆమె యేమంటున్నదో వినండి. స్వామీ! నాకు ఏమి తక్కువైనది? నా యెదలోని భావనలలో నీవు నన్ను రమిస్తున్నట్లే వుంటుంది. కామించుకొని మన తనువు లొక్కటి కాకపోయినా, నాకు యేదిగులూ లేదు. ఎందుకంటే యెదలోని నా భావరతి చాలు నాకు. ప్రభూ! నా తలపుల్లో యెప్పుడూ నీరూపు నిలిచివుంటుంది. కాకపోతే నేను పిలిస్తే అది పలుకదన్న లోటొక్కటే వుంటుంది. కలలో నీరతి నన్నెంత మురిపిస్తుందో నీకెలా వివరించను? కాకపోతే స్పృహతెలిసినప్పుడు నా గుండె దిగులొందుతూనే వుంటుంది. ప్రభూ! నీపై ఆసక్తి అధికమైనందువల్ల కాబోలు, నాకు నీవు నాతో మాటలాడుతున్నట్లే వుంటుంది. కాకపోతే ఆ మాటలు నాకు తప్ప మరెవ్వరికీ వినరావు. నిరంతరం నీ చూపుల తూపులు నాపై నాటుకొనినట్లే వుండును. నవ్వుతూ చూచే నీవు మోసకారివేమో అనే వేదన నీకు చెప్పనూ లేను, నిరూపించనూలేను. స్వామీ! నేను సొంపుగా నీ కౌగిట నిదురించినట్లే వుంటుంది. కానీ ప్రొద్దు గుంకుతూనే వుంటుంది, పొద్దు పొడుస్తూనే వుంటుంది. ఓ శ్రీవేంకటేశ్వరా! నీవు నావాద్దనే చేరి ఇంతలోనే ఒక్కటైతివి. పెద్దరికము చూపాలి నీ మన్నన పొందాలని అలా చేయలేకపోతున్నాను.

★ పొడపులు - పొడచుటలు ★ జూటరి - మోసగాడు

సంఖ్య : 529 సంపుటము : 17 పుట: 305 రాగం : శంకరాభరణం

53 చేతు లెత్తి మొక్కరమ్మ చేరి యార తెత్తరమ్మ

యేతులే బూమెల్లా నిండె నీ దేవదేవునికి ||పల్లవి||

తతిగొని పన్నీటిధారలు పై నించి నించి

సతముగాం బెద్దలు మజ్జన మార్చగా

అతివలచనుండ లంగము లొత్తినందుకు

యితవులై తోచె నేండు యిందిరాపతికి ||చేతు||

కప్పురపుధూళి మేనం గలయంకం గంపెండేసి

నెప్పున సందుసందుల నిగిడించగా

చొప్పులెత్తి గొల్లెతల చూపులు దాంకినీ కుమ్మె-

లప్పు డన్నియునుం గప్పినందువల్ల హరికి ||చేతు||

తట్టుపుణుం గలంది యందపు టలమేలుమంగ

నట్టే వురముమీంద నమరించగా

నెట్టనం బచ్చిసేసిననెలంతల చేతలలో

చిట్టకము లెల్లాంకంపై శ్రీవేంకటపతికి ||చేతు|| 529

భావ పరిమళం :

పెదతిరుమలయ్య చెప్పిన మంగళహారతి కీర్తనతో ఈ సంపుటి - 1, ముగింపు జరగటం తిరుమలేశుని కృపకాక మరేమిటి? తాళ్ళపాక కవులు యెన్ని “మజ్జన” (నిమజ్జనం) కీర్తనలు చెప్పారో మన ఊహకందదు. ఓ భామినులారా! ఈ దేవదేవునికి చేతులెత్తి మొక్కండమ్మా! చేరి మంగళహారతులెలుగెత్తి అలపించండమ్మా! ఈ స్వామికి భూమిపైన యేతులే నిండెను (ఉద్ధతి వెల్లివిరియుచున్నది). పెద్దవారైన అర్చకులు, స్వామికి ఆసక్తితో పన్నీటిధారలలో నింపి, నింపి మజ్జన జరిపినారు. తదనంతరం, ఆ భామినులు తమచనుగొండలను చిలిపిగ తాకించుతూ ఆయన వొళ్ళంతా తడిలేకుండా తుడిచారు. రసికుడైన ఇందిరాపతికి, నేడు ఇదే హితవుగా తోచింది. ఓ అతివలారా! గంపలతో కర్పూర ధూళి తెచ్చి సందులేకుండ స్వామి వొళ్ళంతా బాగా వ్యాపించునట్లు అద్దండి. ఎందుకంటే ఆనాడు రేపల్లె గొల్లెతల చూపులు యెక్కడక్కడ పడ్డాయో? స్వామి వొంటిపై యెన్ని దంతక్షతాలూ, నఖక్షతాలూ చేశారో యెవరికి తెలుసు? అందుకని హరికి వొళ్ళంతా కర్పూరధూళి మెత్తండి. అందమైన అలమేల్కంగమ్మ ఈ స్వామి వురముపై తట్టుపుణుగు సమ్మద్దిగా అద్ది, ఆపైన చక్కగా స్వామి వురమెక్కి కూర్చొన్నది. మరి నేడు శ్రీవేంకటేశ్వరుని సేవించుచున్న నెలతలు స్వామిని ఆరడిచేష్టలతో, శృంగారహేలతో తమ చేతులతో స్వామిని, కప్పివేశారు.

★ చొప్పులెత్తి - తగినట్లుగా ★ నిగిడించి - వ్యాపింపజేసి

★ చిట్టకము - శృంగారహేల ★ పచ్చిసేతలు - అరడి చేష్టలు

రచయిత:

అమరవాది సుబ్రహ్మణ్య చిక్లితులు

- పిలవండి : అమరవాది సుబ్రహ్మణ్య చిక్లితులు
పుట్టింది : 9-6-1945
చనింది : ఎం.టెక్.
ఉండేది : ప్లాట్ నెం. 5., ప్లాటు నెం. 61,
సిద్ధార్థ అపార్ట్‌మెంట్స్, సిద్ధార్థనగర్.
రంభి : భగవన్నామ సంకీర్తన
నాణ్యంది : శాస్త్రీయ సంగీతం
నచ్చంది : నక్కజిత్తులు
మెచ్చంది : సజ్జన సాంగత్యం
లింగం : 00919393021360
చదవండి : www.geetadeksha.com
ఇవ్వండి : e-mail : geetadeksha@gmail.com

